

UNITED NATIONS
MONTENEGRO

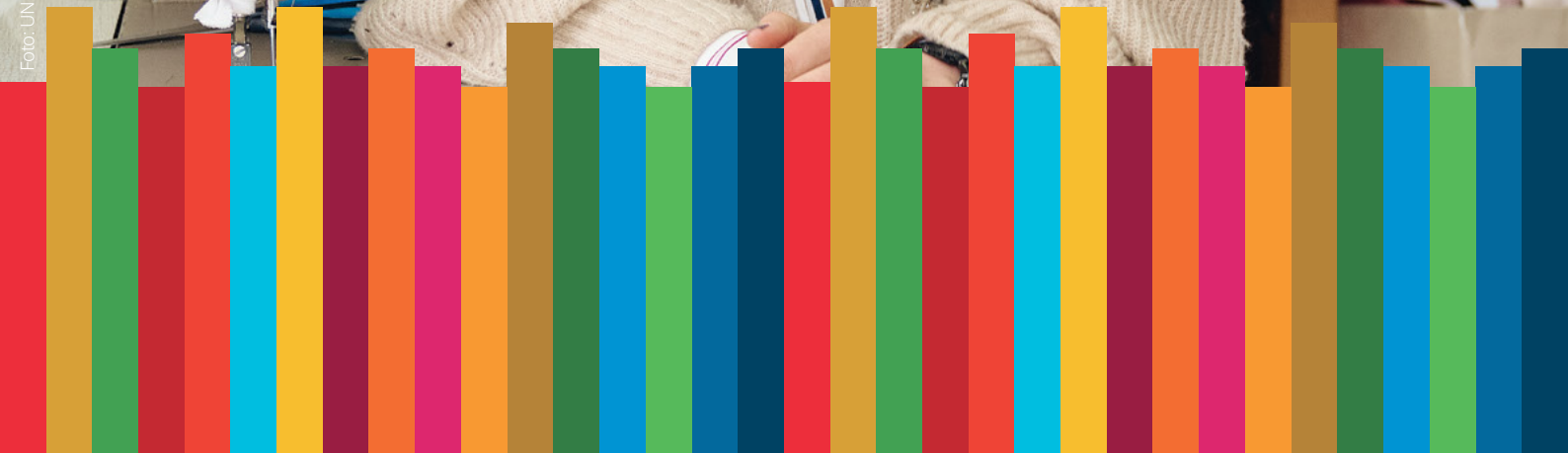

Izvještaj tima UN o rezultatima u 2022. godini

Crna Gora

Foto: UNDP, Crna Gora, Duško Mijanić

Izvještaj tima UN u Crnoj Gori o rezultatima u 2022. godini

Mart 2023

Sadržaj

Tim UN u Crnoj Gori 3

Predgovor 4

Ključni razvojni partneri sistema UN u Crnoj Gori 5

POGLAVLJE 1: Najvažnija kretanja u zemlji i regionalni kontekst 6

POGLAVLJE 2: Podrška razvojnog sistema UN nacionalnim razvojnim prioritetima kroz Okvir saradnje 7

 2.1 Pregled rezultata iz Okvira saradnje 7

 2.2 Prioriteti, ishodi i rezultati Okvira za saradnju 8

 Demkratsko upravljanje 10

 Socijalna inkluzija 13

 Održivost životne sredine 16

 Ekonomsko upravljanje 18

Izazovi i preporuke/naučene lekcije 19

Ne izostaviti nikoga 20

2.3 Podrška partnerstvima i finansiranju Agende 2030 20

2.4 Rezultati jačeg i boljeg zajedničkog rada UN sistema: Koherentnost, djelotvornost i efikasnost UN 22

2.5 Evaluacija i odgovor menadžmenta 23

2.6 Finansijski pregled i mobilisanje resursa 23

POGLAVLJE 3: Ključni fokus UNCT za narednu godinu 24

SKRAĆENICE 26

Tim UN u Crnoj Gori

* OHCHR - Predstavica Visokog komesara UN za ljudska prava je dio tima Rezidentnog koordinatora UN
 ITU - Međunarodna telekomunikaciona unija ima status posmatrača u Timu UN za zemlju

Foto: UN Crna Gora/Viljoš Vujović

Peter Lundberg
Rezidentni koordinator sistema UN u Crnoj Gori

Predgovor

Poštovani,

Zadovoljstvo mi je da u svojstvu Rezidentnog koordinatora UN sistema u Crnoj Gori predstavim Godišnji izvještaj o napretku za 2022. godinu.

U ovom se izvještaju sumiraju ključni kolektivni rezultati tokom prethodne godine implementacije Integrisanog programa UN za Crnu Goru (UNDAF 2017-2022) u oblastima: demokratskog upravljanja, socijalne inkluzije, održivosti životne sredine i ekonomskog upravljanja. Zajedno sa više od 50 partnera, ostvaren je napredak u ubrzavanju Agende 2030 kroz unapređenje ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena, socijalne zaštite i pristupa obrazovanju i zdravlju, rješavanju uticaja klimatskih promjena, poboljšanju održivog ekonomskog razvoja, kao i kroz podršku kapacitetima za upravljanje, digitalizaciju i socijalnu koheziju. Još jednom je naš program testirao koliko je u stanju da reaguje na nove izazove - ovaj put tako što je pomagao nacionalnim vlastima da obezbijede neposredan odgovor na uticaje invazije na Ukrajinu, gdje se Crna Gora ističe kao jedna od zemalja koja je pružila utočište najvećem broju izbjeglica u odnosu na broj stanovnika.

Tokom 2022. godine, Crna Gora je ocijenila napredak zemlje ka ostvarivanju ciljeva održivog razvoja sprovodeći drugi Dobrovoljni nacionalni pregled (VNR) koji je predstavljen tokom Političkog foruma na visokom nivou u Njujorku. Još jedna prilika za Crnu Goru da se uključi u globalne platforme UN bila je na Samitu o transformisanju obrazovanja gdje se Crna Gora obavezala da će transformisati obrazovanje u skladu sa globalnim prioritetima. Oba ova procesa poslužiće kao osnov za buduće planiranje politike i programiranje.

Prethodna, 2022. godina bila je važna jer smo sa Vladom Crne Gore dogovorili i potpisali novi strateški dokument - Okvir Ujedinjenih nacija za održiv razvoj (CF) koji ćemo zajednički implementirati u naredom petogodišnjem periodu. Prioriteti ovog okvira (CF) u potpunosti su usklađeni sa nacionalnom agendom do 2030. godine i procesom pristupanja EU. Paralelno s tim, dvije agencije UN, Unicef i UNDP, su izradile svoje petogodšnje prograske dokumente za Crnu Goru kako bi pružili podršku implementaciji Okvira saradnje (CF) u postizanju njegovih ključnih ciljeva.

Još jedan važan reper tokom 2022. godine bio je osnivanje Fonda za ubrzani razvoj Crne Gore, koji predstavlja mehanizam prikupljanja sredstava baziran u Crnoj Gori, osnovan sa ciljem da strateški usmjerava donatorsku podršku ka rješavanju ključnih razvojnih izazova u Crnoj Gori i da pruži podršku realizaciji ključnih reformi UN u zemlji.

U sklopu novog Okvira UN za održivi razvoj (CF), 18 agencija UN i Vlada Crne Gore jačaće svoje partnerstvo usmjereno ka ostvarivanju ciljeva održivog razvoja i na taj način će pružati podršku Crnoj Gori u ispunjavanju uslova u procesu pristupanja EU.

Želim nam svima dobar početak i uspješnu saradnju u našem narednom petogodišnjem putovanju!

Ključni razvojni partneri sistema UN u Crnoj Gori

Vlada
Crne Gore

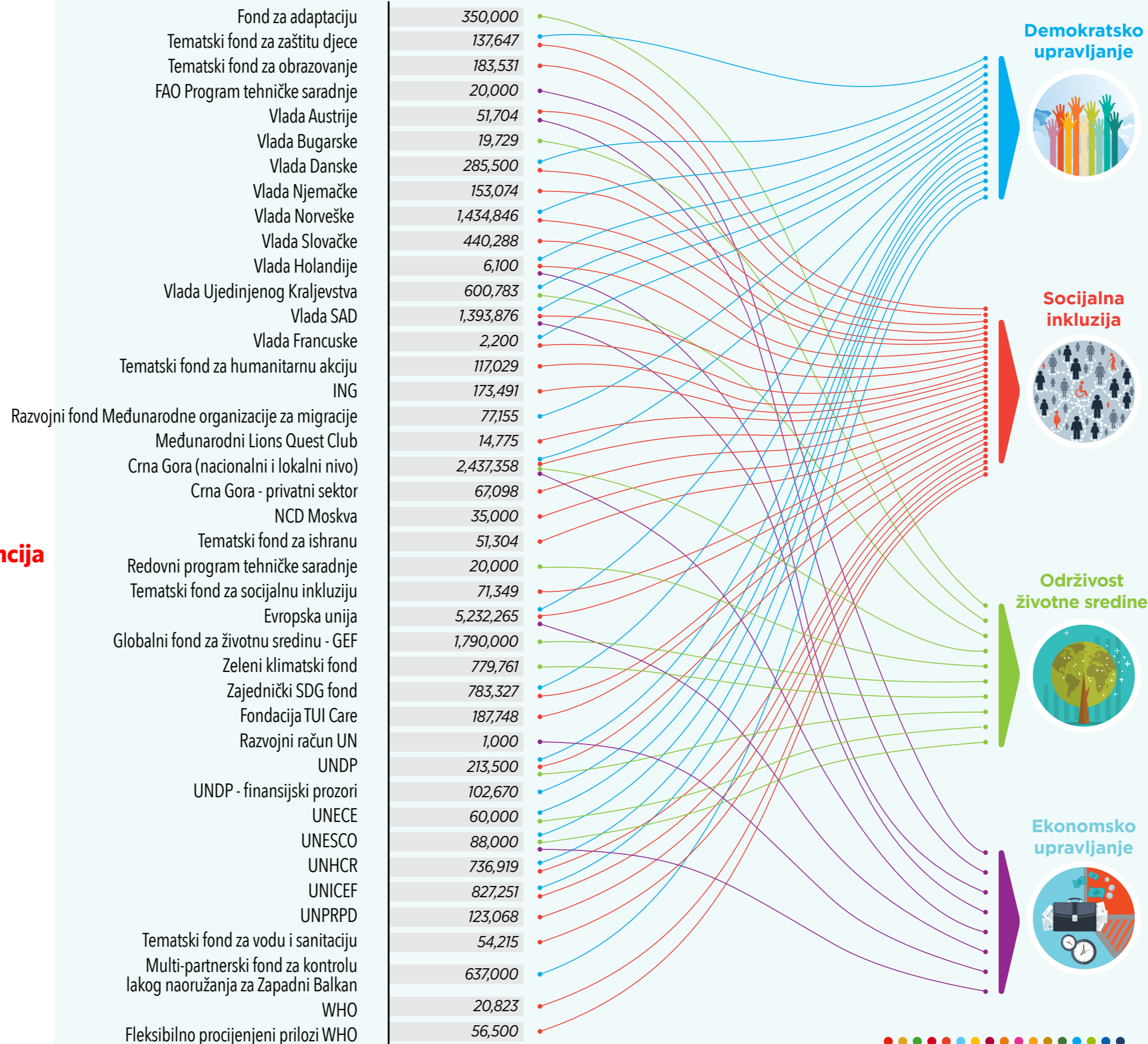
Osnovni i tematski fondovi UN agencija

Ostali strateški partneri

Grafikon 1 - Izvori sredstava tokom 2022. godine, u USD

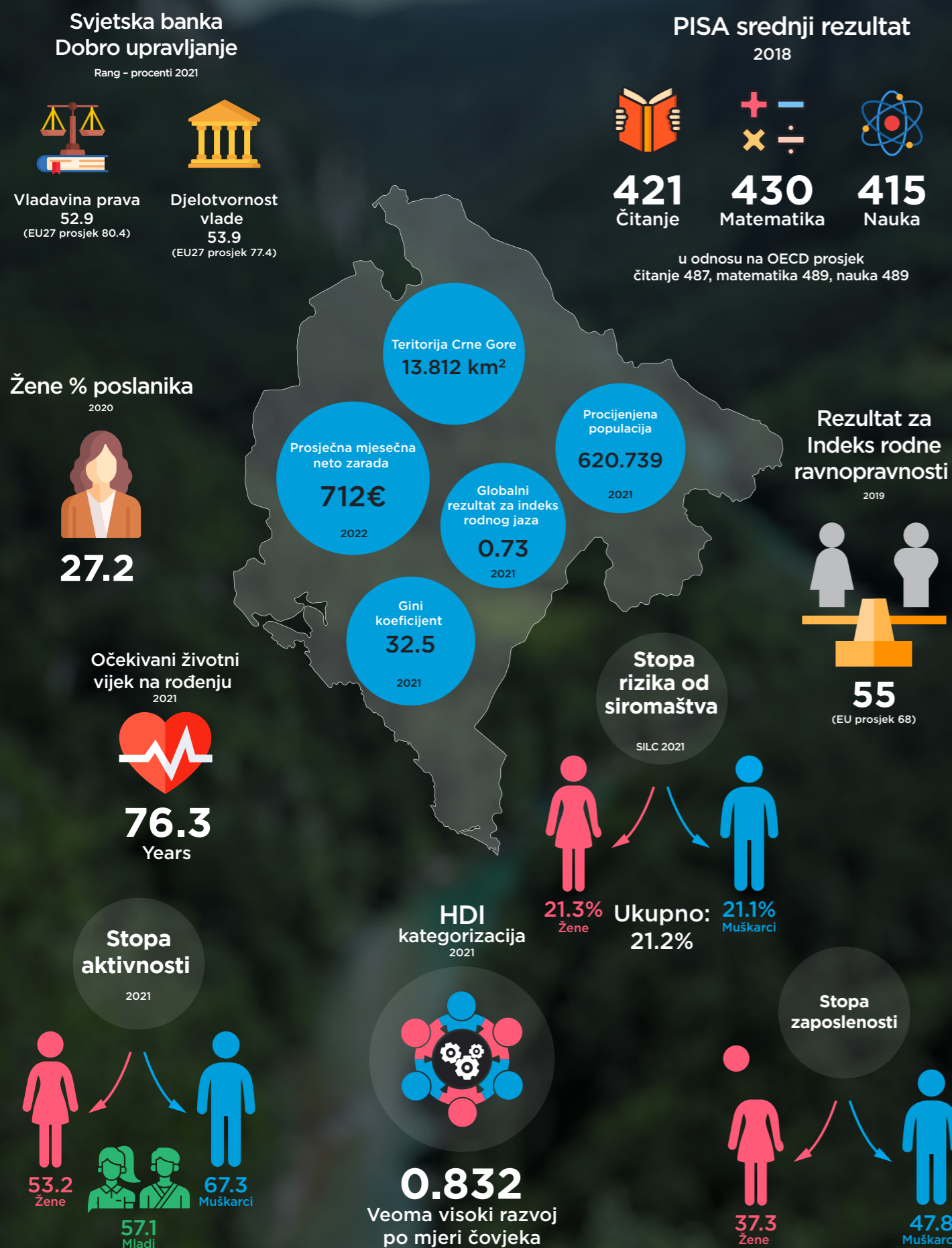
MONTENEGRO

Osnovni socio-ekonomski podaci

POGLAVLJE

Najvažnija kretanja u zemlji i regionalni kontekst

Razvojni trendovi u Crnoj Gori tokom 2022. godine, kao i u mnogim zemljama Zapadnog Balkana, bili su pod uticajem globalnih geopolitičkih kretanja, dok se zemlja još oporavljala od uticaja pandemije kovida-19. Iako je direktan uticaj na Crnu Goru, kroz turizam i direktne strane investicije, bio lakši od očekivanog, indirektan uticaj geopolitičkih dešavanja se osjetio na porastu troškova života. Tokom 2022. godine prosječna inflacija je bila 13%, za razliku od 9,2% u Eurozoni. Ukupni realni dohoci su porasli na početku 2022. godine, ali realne dohotke umanjuju visoke stope inflacije. Za razliku od mnogih država u regionu Evrope i Centralne Azije, Crna Gora ne zavisi od gasa za proizvodnju električne energije, tako da su cijene energije bile manja briga. Međutim, inflacija cijena hrane iznosila je u prosjeku 22,6%, i tu se uticaj najviše osjetio. Vulnerabilne grupe su bile pod nesrazmjernim uticajem jer oni troše veći dio svog raspoloživog dohotka na hranu. Neke od razlika između muškaraca i žena su smanjene, iako su i dalje prisutne. Smanjila se razlika u zaposlenosti i stopama aktivnosti između muškaraca i žena, mjereno učešćem žena na formalnom tržištu rada. Razlika između sjevera i juga raste, što se vidi u sve većem jazu u njihovim stopama rizika od siromaštva. Stope zaposlenosti i nezaposlenosti na Sjeveru pokazuju da Sjever zaostaje za drugim regionima.

Iako je ostvaren napredak (kako je pokazano na grafikonu), nejednakosti i dalje postoje. One i dalje negativno utiču na to kako neke grupe, uključujući pripadnike romske i egipćanske zajednice, odrasle osobe sa invaliditetom i djecu sa smetnjama u razvoju, LGBTI zajednicu, kao i žene i djecu žrtve nasilja, osjete dobrobiti razvoja. Iako neki podaci pokazuju da je diskriminacija osoba sa invaliditetom opala, u isto vrijeme, predrasude i diskriminacija po raznim osnovama i dalje postoji, što dovodi do govora mržnje. Govor mržnje je porastao tokom proteklih nekoliko godina, i značajno utiče na žene u javnom životu, naročito političarke, ali takođe na novinarku i braniteljke ljudskih prava.

Uprkos tome, oporavak Crne Gore uglavnom je ostao na dobrom putu. Pandemija kovida-19 vratila je unazad napredak u ostvarivanju nekih od ciljeva održivog razvoja, ali oporavak je omogućio Crnoj Gori da se u velikoj mjeri vrati na nivoe napretka prije pandemije. Tokom oporavka, siromaštvo je nastavilo da ima opadajući trend i tokom 2022. godine iznosilo je 17,1%, a tokom 2019. godine 17,9%. Zaposlenost i nezaposlenost oporavili su se i sada su na nivou boljem nego prije pandemije. Značajan efekat ovih dešavanja je potreba za fokusiranijom podrškom u smislu troškova života u vrijeme kada je oporavak nakon pandemije bio osjetljiv na dalje šokove. Međutim, širi fokus mora da ostane na dugoročnim izazovima, a u isto vrijeme treba da se uspostavlja ravnoteža sa potrebom da se podrže reagovanja na razvojne izazove izazvane povećanjem troškova života. Ove intervencije su u skladu sa Novim Okvirom saradnje UN za održivi razvoj za Crnu Goru.

POGLAVLJE

Podrška razvojnog sistema UN nacionalnim razvojnim prioritetima kroz Okvir saradnje

2.1. Pregled rezultata iz Okvira saradnje

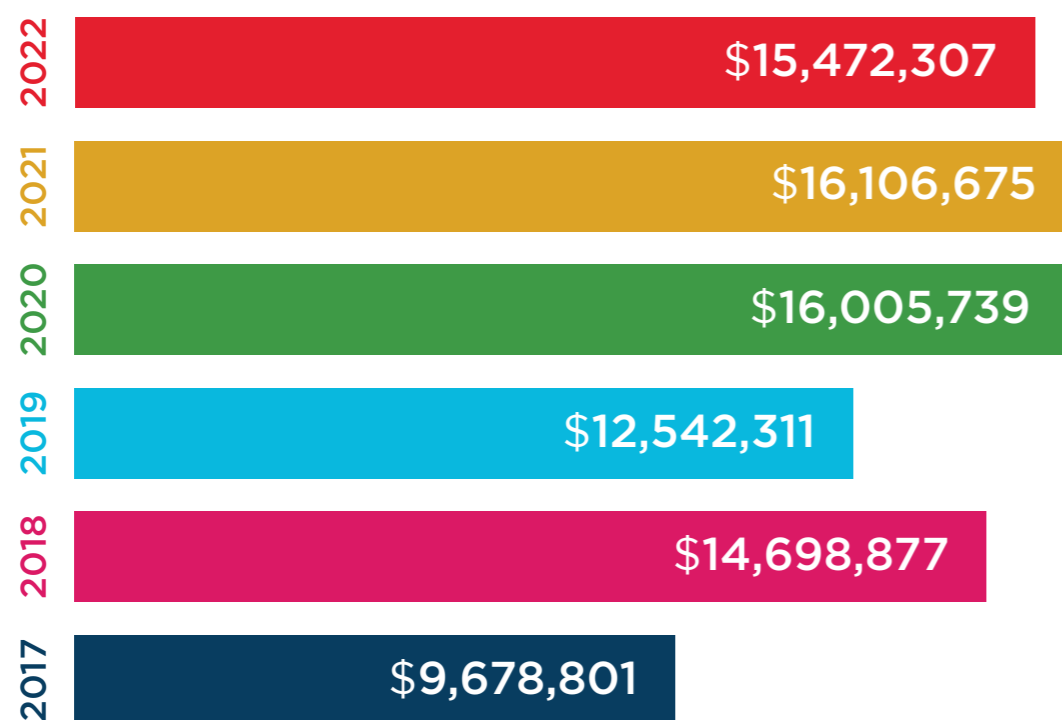
Tokom 2022. godine sistem UN u Crnoj Gori zatvarao je krug implementacije **Okvira za razvojnu pomoć UN** (UNDAF). UNDAF je implementiran tokom proteklih 6 (5+1) godina, i bio je fokusiran na četiri područja strateških prioriteta: održivost životne sredine; ekonomsko upravljanje; socijalna inkluzija i demokratsko upravljanje. Uprkos ranije neviđenim izazovima koje je donijela pandemija kovid-19 i izmijenjenom političkom kontekstu, Ujedinjene nacije ostvarile su dobar napredak u ispunjavanju rezultata koje je trebalo postići u programskom ciklusu 2017-2022. godine.

Tokom proteklih šest godina, podrška UN za implementaciju Agende 2030 dovela je do značajnog napretka u unapređenju ljudskih prava i uvođenju aspekta roda u politike, u socijalnoj zaštiti, u poboljšanju pristupa obrazovanju i zdravlju, promovisanju rada na klimatskim promjenama i održivom ekonomskom razvoju kao i u jačanju kapaciteta za upravljanje - sa posebnim fokusom na najranjivije. Došlo je do smanjenja stope rizika od siromaštva sa 24 na 21,2%; povećanja od 50% u broju djece sa smetnjama u razvoju redovnom obrazovanju i 30% više djece upisane u predškolsko obrazovanje. U oblasti zaštite životne sredine, površina područja zaštićenog na nacionalnom nivou stabilno raste. Takođe je donesena odluka da se 1% ukupnog morskog područja proglasi prvim zaštićenim morskim područjem u Crnoj Gori. Nadalje, planirani cilj da se emisije smanje za 30% u odnosu na nivo iz 1990. godine, već je postignut, a premašen je nacionalni cilj za 33% energije iz obnovljivih izvora. Kolektivna nastojanja

uložena su u podršku javnoj upravi na lokalnom i nacionalnom nivou, da poboljša transparentnost, odgovornost i efikasnost, uključujući i kroz poboljšani okvir za digitalno upravljanje. Međutim, izazovi i dalje postoje.

Program UN pokazao je izuzetnu fleksibilnost tokom pandemije kovida-19 kada je samo do kraja 2020. godine bilo reprogramirano 1,67 miliona USD i dodatnih 5,96 miliona prikupljeno da bi se podržala reakcija Crne Gore na zdravstveni i socio-ekonomski uticaj krize. Ukupno gledano, program je premašio prvobitno planirana sredstva za pet godina za 52% (grafikon 2) i uspio je da proširi i prilagodi svoju podršku novim izazovima i okolnostima. Sredstva su usmjerena ka programima i projektima koji se protežu na sve COR, a najveći dio izdataka bio je usmjeren na COR 16, 3, 4, 1 i 12, kako pokazuje grafikon 3.

UKUPNO za sve godine

\$84,504,710

\$55,680,000

UNDAF plan finansiranja (5 godina)

*Trajanje UNDAF je produženo za godinu dana, što čini ukupno 6 godina implementacije

152%

% izdataka u odnosu na plan UNDAF

Grafikon 2: Pregled godišnje potrošnje UNDAF

U međuvremenu je 67% sredstava raspoloživih tokom 2022. godine investirano u programe koji ili značajno doprinose rodnoj ravnopravnosti (52%) ili je njihov glavni cilj rodna ravnopravnost (14%). Slično tome, 61% sredstava uloženo je u programe koji ili značajno doprinose ljudskim pravima (40%) ili su ljudska prava njihov glavni cilj (21%).

Na osnovu rezultata postignutih u ovom periodu i na osnovu evaluacije UNDAF-a, te iskustava i naučenih lekcija, kao i na osnovu nalaza Analize stanja u zemlji (CCA), prioriteti novog petogodišnjeg programa - Okvira za saradnju na ostvarivanju održivog razvoja (CF) - definisani su zajedno sa Vladom. **Novi Okvir za saradnju (CF) potpisan je u julu 2022. godine.**

Paralelno sa izradom Okvira za saradnju (CF) uspostavljen je mehanizam za prikupljanje sredstava baziran u Crnoj Gori - **Fond za ubrzani razvoj** koji ima za cilj da mobilise direktnu donatorsku podršku i ubrza realizaciju Agende 2030. Napori uloženi u prikupljanje sredstava već su doveli do opredjeljivanja oko 60% sredstava za koja se očekivalo da budu prikupljena (5 miliona USD).

Tokom 2022. godine, Tim UN u Crnoj Gori (UNCT) pružio je podršku Vladi u izradi drugog **Dobrovoljnog nacionalnog pregleda (VNR)**, bilježeći napredak zemlje ka realizaciji Agende 2030. U međuvremenu su nacionalni kapaciteti za prikupljanje podataka, utvrđivanje nedostataka u podacima i izvještavanja o COR dodatno ojačani kroz

podršku u uspostavljanju **Platforme za COR** (čiji je domaćin Kancelarija za održivi razvoj) - platforme za upravljanje i objavljivanje nacionalnih podataka i statističkih podataka vezanih za COR. UNCT je sproveo Analizu finansiranja COR koja će poslužiti kao osnov za dalje detaljne analize budžetskih sredstava opredijeljenih po sektorima i identifikovanje oblasti gdje upravljanje javnim finansijama treba da se poboljša. Uz podršku UNCT, konstituisan je obnovljeni Savjet za održivi razvoj koji je održao svoj prvi sastanak u decembru pod okriljem Premijera.

Prilika da Crna Gora aktivno učestvuje u globalnim platformama UN pružena je tokom **Samita o transformaciji obrazovanja** održanog u septembru tokom Generalne skupštine u Njujorku. Nakon konsultacija u cijeloj zemlji koje je podržao sistem UN, Crna Gora je predstavila svoju političku posvećenost za COR 4 i izjavila svoju punu posvećenost integraciji utvrđenih prioriteta u novu Nacionalnu strategiju obrazovanja.

Važni su rezultati postignuti po **Pozivu za djelovanje za ljudska prava Generalnog sekretara**. UNCT je naručio izradu i usvojio Zajedničku preliminarnu procjenu rizika koja je sprovedena u okviru Politike dužne pažnje u oblasti ljudskih prava, kao podrška Ujedinjenih nacija snagama sigurnosti koje ne pripadaju Ujedinjenim nacijama. UNCT je dao doprinos predstojećem četvrtom Univerzalnom periodičnom pregledu (UPR) Crne Gore od strane Savjeta za ljudska prava UN tako što

je predao izvještaj kojim se utvrđuju oblasti u kojima je ostvaren napredak ali u kojima i dalje postoje izazovi, sa preporukama kako da se oni riješe. UNCT je takođe predao povjerljive izvještaje Komitetu UN protiv torture i Komitetu UN za ukidanje diskriminacije žena i obezbijedio povjerljive usmene izvještaje za oba Komiteta tokom godine. U okviru internog akcionog plana UN sistema u Crnoj Gori za period 2022-2023. godine za rješavanje govora mržnje, UNCT je sproveo zajedničke aktivnosti i aktivnosti pojedinačnih agencija koje variraju od praćenja slučajeva i trendova u govoru mržnje, prijavljivanja i javnog zagovaranja, do izgradnje kapaciteta zaposlenih u UN, promovisanja pozitivnih priča o pripadnicima marginalizovanih grupa i davanja komentara Vladi na nacrtu zakona za borbu protiv diskriminacije.

Zajedničke komunikacije i aktivnosti zagovaranja

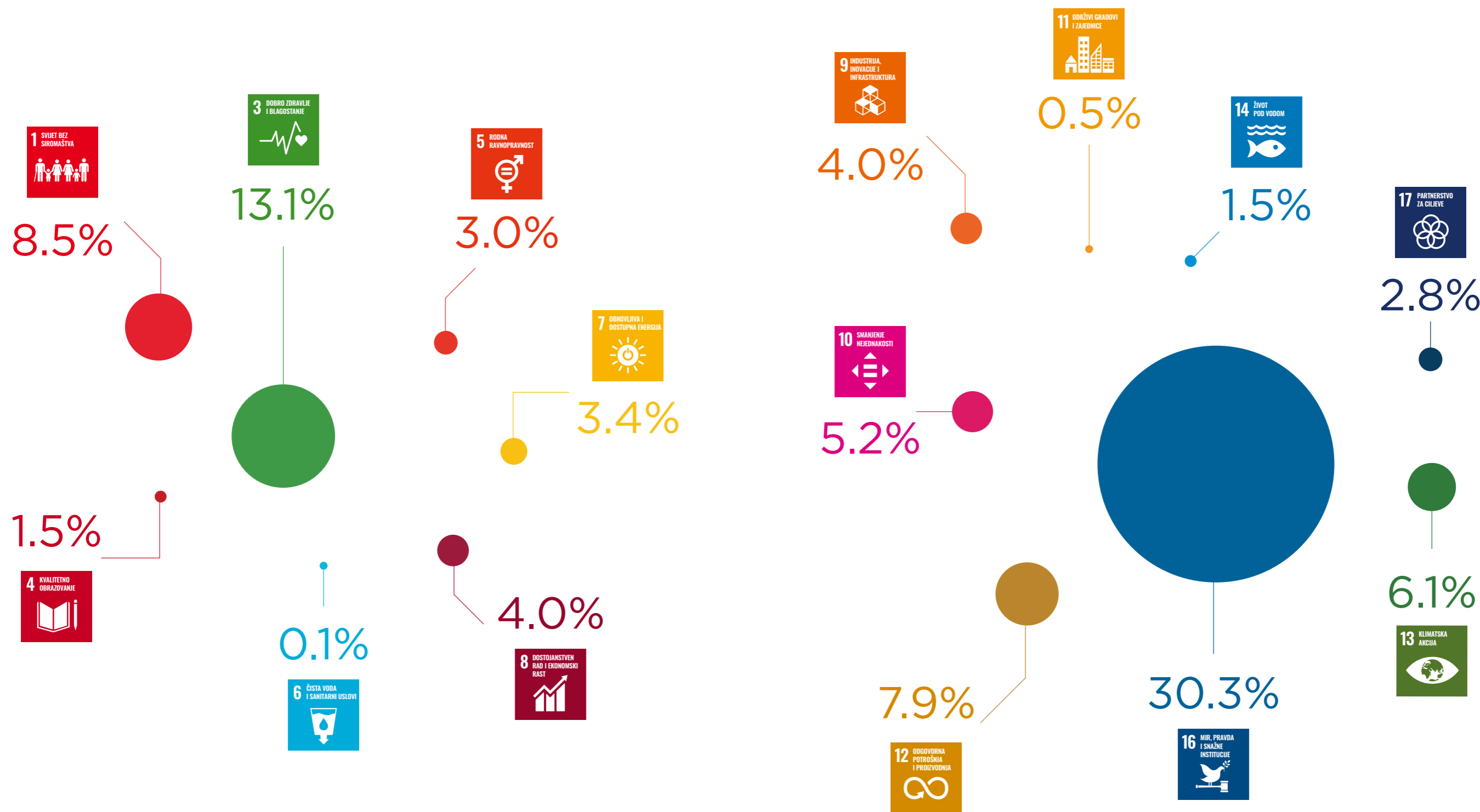
UN sistema UN nastavile su da kanališu kolektivni glas UN tokom 2022. godine i interno i eksterno, sa povećanim prostorom za agencije UN subjekte koje su bazirane u regionu. Rad Zajedničkog tima za komunikacije je pojačan, uključujući i kroz izradu 10 izdanja UN Presjeka stanja u Crnoj Gori - mjesečnog biltena u kome se sumiraju ključne aktivnosti UNCT, a koji se distribuira svim zaposlenima u UN, partnerima i opštoj javnosti. Aktivnosti javnog zagovaranja koje je tokom godine preduzimaao Rezidentni koordinator bile su fokusirane na dva goruća pitanja - tranziciona pravda i govor mržnje.

2.2 Prioriteti, ishodi i rezultati Okvira za saradnju

Programski rad tokom 2022. godine nastavio se u odnosu na **četiri stuba okvira UNDAF** (demokratsko upravljanje, socijalna inkluzija, ekonomsko upravljanje i održivost životne sredine)¹. Ipak, intervencije su bile raspoređene po svim stubovima, jer se utvrđenim razvojnim izazovima bavilo kroz inovativni i multi-sektorski pristup i u partnerstvu na više nivoa. Izgradnja kapaciteta / tehnička pomoć, savjeti u oblasti javne politike i normativna podrška nastavili su da budu tri ključna modaliteta odgovora UN sistema. Na primjer, samo 2022. godine UN je podržao rad na osam zakona, devet nacionalnih strategija i izradu, ali i implementaciju niza mapa puta, akcionih planova i sličnih strateških okvira i okvira politike.

¹ Rezultati predstavljeni u ovom poglavlju organizovani su oko ključnih tematskih oblasti u okviru svakog Ishoda, a ne u okviru prvobitnih rezultata jer je UNDAF produžen za godinu dana bez promjene rezultatske strukture (napori su u potpunosti bili fokusirani na izradu novog Okvira za saradnju). Stoga je opisivanje doprinosa na taj način istinitije i više odgovara sadašnjem zamajcu u implementaciji programa.

Grafikon 3: Raščlanjeni prikaz dostupnih sredstava tokom 2022. godine po COR

DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE

Reforma javne uprave na nacionalnom i lokalnom nivou

Pružanje javnih usluga poboljšano je kroz izradu novih e-servisa za građane, kao što je onlajn upis u privatne vrtiće i studentske domove.

84%
online upis u private vrtiće

87%
online upis u studentske domove

Udružene su snage sa Ministarstvom javne uprave i Ministarstvom unutrašnjih poslova sa ciljem popularizacije elektronskih identifikacionih isprava. Obezbiđeno je deset hiljada (10.000) čitača elektronskih ličnih karata, od čega 3.000 za lica sa invaliditetom, penzionere, mlade preduzetnike, žene u biznisu, romsku i egipćansku populaciju, samohrane roditelje i studente koji žive u studentskim domovima.

Vladi je predata procjena okvira za digitalno upravljanje koja se fokusira na **pravne, institucionalne nedostatke, probleme internog IT sistema i rodni jaz u digitalnom upravljanju**. Vlada je zvanično usvojila **Analizu pravnih propisa za izradu e-servisa** i podržala njene preporuke svim institucijama javne uprave.

Nadalje, podržana je priprema Strategije za reformu javne uprave za period 2022 – 2026. godine i Strategije za digitalnu transformaciju za period 2022-2026. godine i izrađen okvir Kataloga servisa i administrativnih procedura na centralnom i lokalnom nivou. Saradnja javne uprave i privatnog sektora u izradi inkluzivnih digitalnih rješenja poboljšana je kroz izazov za inovacije „Start-up Adventure“. Uz to, UN su pružile podršku Generalnom sekretarijatu Vlade u izradi **Smjernica za pripremu strateških dokumenata** i Priručnika za evaluaciju javnih politika.

Potrebno
\$5,435,202

Raspoloživo
\$5,251,497

Izdaci
\$3,882,974

Razvoj kapaciteta za orodnjavanje i dalje je u fokusu sa ciljem da se obezbijedi dostupnost analitičkih vještina i kompetencija u javnim institucijama. Na osnovu shvatanja da su ljudski resursi ključni za uspostavljanje sistema orodnjavanja, partnerstvo sa Upravom za kadrove je ojačano kroz uvođenje naprednih obuka za zaposlene u javnoj upravi i pilotiranje međunarodnog sertifikata za orodnjavanje (Pečat rodne ravnopravnosti) u ovoj instituciji.

Ministarstvo pravde i Sudski savjet dobili su podršku u implementaciji Programa razvoja IKT u pravosuđu za period 2021 – 2023. godine kroz jačanje kapaciteta stručnjaka za informacionu sigurnost i sistema za upravljanje kvalitetom, kao i propise za zaštitu podataka. (UNDP)

Foto: UNDP Crna Gora

E-services – quick and easy

efirma.tax.gov.me

upisi.edu.me

Kroz podršku uspostavljanju informacionog sistema za Klinički centar Crne Gore koji trenutno obezbjeđuje više od 60% ukupnih zdravstvenih usluga u zemlji, UN su pomogle centralizovano i blagovremeno upravljanje i korišćenje pouzdanih podataka za strateško odlučivanje, doprinoseći tako kvalitetu zdravstvenih usluga.

Sa ciljem pružanja pomoći Vladi u reformi javnih finansija, pojačani su kapaciteti za planiranje i implementaciju kapitalnog budžeta na lokalnom nivou i pripremljen je [Priručnik o kapitalnom budžetu lokalnih vlasti u Crnoj Gori](#). Obezbijeđen je LARIS softver kao podrška procesu elektronskog administriranja lokalnih poreza u 16 opština. Nadalje, 63 lokalna državna službenika iz 15 opština obučeni su da boje planiraju i implementiraju svoje Javne pozive za NVO, saraduju otvorenije sa NVO, integrišu aspekt roda u lokalne politike, kao i da bolje obavještavaju građane o postignutim rezultatima politike i upotrijebljenim javnim sredstvima. Uz to, 143 predstavnika NVO obučeni su za upravljanje projektnim ciklusom. (UNDP)

Rod, kultura i mediji

Poboljšani su kapaciteti za promovisanje i integrisanje rodne ravnopravnosti u institucije kulture, medije i ljudska prava. U partnerstvu sa Nacionalnim javnim servisom, proizveden je inovativni sadržaj koji se bavi pitanjima rodne ravnopravnosti sa poznatim i javnim ličnostima iz Crne Gore i dopire do 40.000 domaćinstava, čineći javni servis platformom za narednu generaciju razgovora o rodnoj ravnopravnosti. Nadalje, nacionalni javni servis dobio je podršku za orodnjavanje svog Etičkog kodeksa, kroz ponudu akreditovanih obuka o javnim komunikacijama sa nizom instrumenata i alatki za praktičan rad. Pripremljen je niz kreativnih proizvoda i publikacija koje predstavljaju osnov za javnu debatu i podižu svijest, a od njih su ključni: [monografija "Žene Crne Gore"](#), kratke video priče o poznatim crnogorskim ženama koje su emitovane na nacionalnom javnom servisu u najgledanijem terminu i digitalizovane skulpture na dvije lokacije u glavnom gradu.

Uz doprinos izgradnji kapaciteta medija i nacionalnih institucija za rješavanje rodno-zasnovanog govora mržnje, seksizma i mizoginije, preporuke su date i za niz zakona protiv diskriminacije i medijskih zakona, u odnosu na odredbe koje se odnose na rodnu ravnopravnost i seksistički govor mržnje. (UNDP)

Pogledajte kako UN [podiže svijest o značaju rodne ravnopravnosti kroz perspektivu kulture](#).

Nakon odluke Nacionalnog savjeta za opšte obrazovanje da uključi medijsku pismenost kao obavezni izborni predmet u osnovne škole, UN je pripremio Priručnik za medijsku pismenost, sa ciljem da pomogne nastavnicima u realizaciji časova medijske pismenosti u osnovnim školama gdje je taj predmet izborni. (UNESCO)

Žene u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM)

Kao dio šire regionalne inicijative za Ekonomsko osnaživanje žena, zajedno sa Savjetom za regionalnu saradnju (RCC), osnovana je Regionalna mreža Zapadnog Balkana za žene u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM). Ova Mreža okuplja istaknute predstavnika nacionalnih mreža Žene u oblastima STEM-a iz 6 država Zapadnog Balkana da raspravljaju o strateškim prioritetima kao što je promovisanje uzora, mentorski (i coaching) programi, regionalni konsultativni skupovi i razmjena dobrih praksi. (UNDP)

Borba protiv korupcije

Da bi se poboljšalo participatorno kreiranje politike, UN je pružila podršku Vladi u organizovanju konsultacija za novu Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije sa fokusom na oblastima od posebnog rizika. Agencija za sprečavanje korupcije dobila je podršku u izradi Strateškog

plana i u ocjeni uticaja anti-korupcijskih mjera kroz dokaze koji se mogu verifikovati. Ova inicijativa ima za cilj da procijeni da li vlasti implementiraju anti-korupcijske mjere, u kojoj mjeri je implementacija dovela do određene promjene, i da podstakne vlasti da budu proaktivne u planiranju i implementaciji anti-korupcijskih mjera koje nisu propisane kao obavezne. (UNDP)

Pogledajte [neke od najnovijih anti-korupcijskih alatki](#).

U okviru Mehanizma za pregled implementacije Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC), realizovana je ekspertska misija UN kao jedan u nizu koraka u ocjeni implementacije UNCAC u Crnoj Gori. Nacionalna Mapa puta za povraćaj imovine za Crnu Goru i Vodič za međunarodnu pravnu pomoć u povraćaju imovine pripremljeni su zajedno sa Priručnikom za međunarodnu saradnju koji ima za cilj da pruži podršku sudskim vlastima, tužiocima, centralnim vlastima i kreatorima politike. (UNODC)

Institucionalni okvir za zaštitu dječjih prava

Uz podršku UN Vlada Crne Gore ojačala je ulogu i mandat Savjeta za prava djeteta, kao najvažnijeg upravljačkog tijela za dječja prava u zemlji, postavljajući ga na nivo Premijera. Cilj je da se ojača među-sektorska saradnja, djelotvorna implementacija zakona i politika, odgovornost i praćenje među-sektorskih prioriteta sa fokusom na najvulnerabilniju djecu.

Dugoročno partnerstvo sa Skupštinom Crne Gore je ojačano, kroz ekspertsku pomoć Ženskom klubu u vezi sa zakonom o zabrani dječjih brakova u Crnoj Gori, pružanjem političkih i ekonomskih izvještaja za održivo javno finansiranje socijalne i dječje zaštite, zadržavanje osnovnih sredstava za minimalni paket servisa za podršku djeci i porodici i njegovanje smislene participacije djece.

Pogledajte kako [E-servisi mijenjaju život](#).

Saznajte kako su lokalne zajednice osnažene u domenu [socijalne inkluzije, zaštite životne sredine i ruralnog razvoja](#), čime donose benefite muškarcima i ženama kroz inicijative NVO.

Ojačani su kapaciteti Ombudsmana za ubrzanje participacije djece, pružanje dokaza o djeci u prekršajnim postupcima i praćenje bezbjednosti djece onlajn. 830 djece iz osam opština aktivno je učestvovalo u 36 radionica o dječijim pravima i pristupu pravdi. Intenzivna saradnja sa Ministarstvom pravde je nastavljena kroz tehničku podršku u izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi se obezbijedilo da se pravo na besplatnu pravnu pomoć proširi na svu djecu. (UNICEF)

UN i Skupština udružili su snage sa ciljem poboljšanja zdravlja djece.

Trgovina ljudima i mješovite migracije

Rad UN na specifičnim tematskim oblastima u okviru portfolija upravljanja migracijama, tj. borbe protiv trgovine ljudima, povraćaja, readmisije, reintegracije i upravljanja granicama uključivao je izgradnju kapaciteta, koordinaciju i saradnju na operativnom nivou. Određene oblasti upravljanja migracijama sistematično su analizirane, kao što je pružanje pomoći u okviru reintegracija i okviri i kapaciteti za readmisiju sa perspektivom prilagođavanja budućih intervencija

nacionalnim potrebama i preporukama EK. Nacionalna mapa puta za statističke podatke o migracijama za Crnu Goru završena je i validirana, sa ciljem da posluži kao osnov za dalje intervencije u smislu rada na politici i izgradnje kapaciteta u kontekstu usklađivanja sa Direktivom EU 862/2007.

Kampanja za suzbijanje trgovine ljudima koja ima za cilj da podigne svijest o opasnostima trgovine ljudima doprla je do 1802 korisnika, uključujući i učenike u osnovnim i srednjim školama i romska i egipćanska naselja.

81 stručnjak iz Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije, Centra za socijalni rad i NVO osposobljeni su za humanitarno upravljanje granicom i prevenciju i reagovanje na seksualnu eksploataciju i zlostavljanje (PSEA), kroz obuku instruktora i kasnije kaskadne obuke. (IOM)

Crna Gora je učestvovala u nekoliko regionalnih skupova koje je organizovao UN, a koji su se bavili trgovinom ljudima i krijumčarenjem migranata, sa ciljem jačanja kapaciteta za pitanja kao što su nadoknada žrtvama i poboljšanje reagovanja na trgovinu ljudima za svrhe seksualne eksploatacije (UNODC).

Podrška UN tražiocima azila nastavila se kroz pružanje informacija, besplatnu pravnu pomoć i zastupanje u postupku traženja azila, kao i kroz psiho-socijalnu podršku. Da bi se obezbijedili dugoročni rezultati, pripremljen je standardni program za obuku za relevantne zaposlene Ministarstva unutrašnjih poslova, a nakon toga i smjernice za implementaciju besplatne pravne pomoći koju finansira država. (UNHRC)

Kroz pružanje besplatne pravne pomoći, broj izbjeglica iz bivše Jugoslavije kojima je potrebno razrješenje statusa smanjen je sa **319**, koliko ih je bilo početkom 2022. godine, na **93 osobe** sredinom decembra, sa jasnom perspektivom da Crna Gora razriješi sve slučajeve do kraja 2023. godine.

Unapređenje kapaciteta za **humanitarno upravljanje granicama** u Crnoj Gori.

Foto: Miloš Vujović/UNDP Crna Gora

SOCIJALNA INKLUZIJA

Odgovor na uticaj invazije na Ukrajinu

Na samom početku invazije na Ukrajinu, UN su obezbijedile tehničku podršku Vladi da se može djelotvorno nositi sa prilivom ljudi. Broj osoba koje su pristizale iz Ukrajine bio je značajan i činili su 5% ukupne populacije u Crnoj Gori. UN je pomogao vlastima da pokrenu mjeru privremene zaštite koja je omogućila da najugroženije grupe dobiju neposredan pristup uslugama zdravstvene zaštite. Više od 7.500 ukrajinskih izbjeglica prijavilo se za privremenu zaštitu, od više od 31.700 Ukrajinaca koji su registrovali neku vrstu boravka u Crnoj Gori. UN je takođe pomogao drugim državnim institucijama da pripreme Standardne operativne procedure (SOP) i izmijene relevantno zakonodavstvo kako bi ga uskladili sa režimom privremene zaštite.

preko **90%** prijava za privremenu zaštitu bilo je riješeno krajem 2022

UN je direktno podržao preko 500 korisnika hranom, ne-prehrambenim artiklima i drugim potrepštinama i obezbijedio kontinuiranu besplatu pravnu pomoć, psihosocijalnu podršku, podršku u pristupu zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju i ublažavanju pravnih prepreka u pristupu zapošljavanju. (UNHCR)

Uz to, UN je obezbijedio podršku za četiri Ukrajinska kulturna centra (Podgorica, Budva, Bar i Herceg Novi) sa namještajem i opremom za obrazovne i radne aktivnosti za djecu, čime se pruža podrška mentalnom zdravlju i psiho-socijalna podrška. Da bi se adekvatno ocijenile nove potrebe ukrajinske populacije u Crnoj Gori angažovani su enumeratori za praćenje migracionih tokova iz Ukrajine, što je donijelo dodatnu vrijednost prikupljanju podataka sa aspekta kulturološke senzitivnosti i jezičke prikladnosti. Uz to, podizanje svijesti o trgovini ljudima među ukrajinskom populacijom koja je prisutna u zemlji takođe je sprovedeno pomoću informativnih letaka. (IOM)

Potrebno
\$9,409,803

Raspoloživo
\$9,211,524

Izdaci
\$6,824,428

Socijalna inkluzija Ukrajinskih izbjeglica na terenu.

Da bi se djeci i porodicama pomoglo da se nose sa stresom, UN su radile u partnerstvu sa Crvenim krstom u aktivnostima pružanja psiho-socijalne podrške za najugroženije porodice. (UNICEF)

504 djece i staratelja koristilo je psiho-socijalnu podršku

328 žena i djevojčica dobile su informacije i usluge vezane za rodno-zasnovano nasilje

Deset najugroženije djece dobilo je individualno upravljanje predmetom od strane specijalizovanog kadra Crvenog krsta. 117 izbjeglica je dobilo podršku i pružene su im usluge primarne zdravstvene zaštite kroz podršku koju je UN obezbijedio za Ministarstvo zdravlja i 5 domova zdravlja.

UN se sa uspjehom založio kod Ministarstva prosvjete da se uklone administrativne prepreke za upis u škole.

501 dijete iz Ukrajine, uključujući troje djece sa smetnjama u razvoju, upisano je u sistem formalnog obrazovanja i koristi niz aktivnosti koje Ministarstvo prosvjete implementira uz podršku UN.

Osim samog upisa, u školama gdje je upisano najviše izbjegličke djece angažovan je i obučeni kadar koji govori ukrajinski jezik, kako bi se djeci pružala podrška u učenju. Materijali za nastavu na platformi Digitalna škola prevedeni su na ukrajinski i pripremljeni da se podijele izbjegličkoj djeci i porodicama. Psihosocijalna podrška pružena je za 186 djece kroz implementiranje grupnih radionica baziranih na standardizovanom paketu „Osnaži se“, dok su individualne sesije pružene za 6 djece.

Namještaj i IT oprema nabavljeni su za 6 osnovnih škola i 4 predškolske ustanove da bi se pružila podrška upisu i kvalitetnim uslovima za djecu iz Ukrajine. Ukrajinska NVO Dobro Djelo takođe je dobila podršku da organizuje neformalnu podršku obrazovanju, uključujući rano učenje sa 256 djece koji koriste neformalnu podršku učenju i kojima je obezbijeđen nastavni materijal. (UNICEF)

Održiva (re)integracija i zaštita vulnerabilnih grupa (migranti, tražioci azila, izbjeglice, i nosioci privremene zaštite)

Izbjeglice iz bivše Jugoslavije i osobe u riziku od apatridije/apatridi takođe su koristili besplatnu pravnu pomoć u dobijanju dokumenata za svoj pravni status u Crnoj Gori. UN je pružio podršku u poboljšanju uslova prijema tražilaca azila kroz obezbjeđivanje

ljekova i neprehrambenih i higijenskih artikala tražiocima azila i postavljanja jednog ljekara na pola radnog vremena i dva socijalna radnika u prihvatnom centru u Spužu.

UN je pružio podršku Vladi u implementaciji SOP za integraciju koja je usvojena u decembru 2021. godine sa ciljem da se olakša podrška integraciji izbjeglica. Primjeri uključuju pojedinačne planove integracije i podršku izbjeglicama sa smještajem, pristupom tržištu rada, obrazovanjem, socijalnim uslugama itd. (UNHCR)

Okončati apatridiju: **Svaki korak je važan.**

UN je obezbijedio direktnu podršku za 33 državljanina Crne Gore koji su po readmisiji vraćeni u Crnu Goru iz država EU, u vidu malih grantova za smještaj i mikro-biznise. (IOM)

Sistem socijalne i dječje zaštite

U okviru izgradnje kapaciteta radne snage u socijalnim uslugama, UN je pomogao Institutu za socijalnu i dječju zaštitu da ispuni svoju ulogu koja je relevantna za **obezbjeđivanje kvaliteta socijalnog rada**. Kao rezultat, ukupno je 155 socijalnih radnika prošlo kroz proces nadzora, što čini oko 24% ukupnog broja licenciranih stručnih radnika. Nadalje, 35% stručnog kadra Instituta završilo je edukaciju u oblasti eksternog nadzora.

U tretman djece izložene nasilju i traumi uveden je inovativni pristup kroz naprednu osmomjesečnu obuku o Neurosekvencijalnom modelu terapije (NMT) koja je obezbijeđena iz Akademije za dječje traume stručnjacima iz tri sektora (socijalna i dječja zaštita, zdravstvo i prosvjeta). Za sada, 40 djece i 30 odraslih prima podršku iz specijalizovanog tretmana u kome se koristi NMT.

Da bi se spriječilo porodično nasilje i promovisalo pozitivno disciplinovanje djece, organizacija civilnog društva Roditeljska SOS linija dobila je podršku i doprla do **1.350 majki i očeva** (30% očeva i 70% majki) dok je **107.461 osoba** dobila poruke o pozitivnom roditeljstvu.

Foto: Marko Ilić/UN Crna Gora

Nacionalna linija za pomoć djeci takođe je dobila pomoć za pružanje podrške mentalnom zdravlju i psiho-socijalne podrške - ta linija je primila 418 poziva od djece (40% dječaka i 60% djevojčica). Promotivne aktivnosti o značaju mentalnog zdravlja i traženju podrške za pitanja mentalnog zdravlja doprle su do 67.782 osoba. (UNICEF)

UN je nastavio da pruža podršku Ministarstvu rada i socijalnog staranja (MRSS) u unapređivanju i održavanju nacionalnog Informacionog sistema za socijalno staranje (SWIS) (Socijalni karton). Socijalni karton omogućava da se na jednom mjestu ostvari pristup prenosu gotovinskih sredstava za socijalna davanja i usluge putem interoperabilnog modela sa devet drugih nacionalnih informacionih sistema.

UN je takođe nastavio sa savjetima za javne politike. Ministarstvo je podržalo Studiju o socijalnim gotovinskim transferima za prioritetna promjene Zakona o socijalnoj zaštiti, i potpuno se oslanja na podatke

bazirane na dokazima i generisane kroz poslovno-obavještajni modul (BI - business intelligence) Socijalnog kartona. Kapaciteti Vlade su povećani da bi se razvili optimalni modeli za Crnu Goru da poboljša targetiranje i pokrivenost socijalnom zaštitom. Pripremljene su simulacije u oblasti socijalne politike bazirane na dokazima i kasnijim scenarijima za reformu sistema socijalne zaštite, i očekuje se da oni dovedu do pravednijih, usmjerenijih i adekvatnijih programa i usluga socijalne zaštite.

Da bi se poboljšao pristup kvalitetnim uslugama socijalne zaštite, UN je nastavio da pruža podršku uspostavljanju i poboljšanju kapaciteta i pružanju socijalnih usluga baziranih u zajednici. Fokus je bio na njihovoj predaji licenciranim pružaocima usluga, čime su one formalno priznate kao sastavni dio sistema pružanja socijalnih usluga u zemlji. (UNDP)

UN je nastavio da pruža podršku Vladi u reformisanju ukupnog nacionalnog sistema

Socijalni karton je obezbijedio plaćanja 18 vrsta gotovinskih transfera za preko **200.000 korisnika** tokom 2022. godine u ukupnom iznosu od 146 miliona eura. Uvedena su dva nova gotovinska transfera - univerzalni dječji dodatak (za djecu od 6 do 18 godina), koji je obezbijeđen za **87.000 djece** i gotovinski transferi za **15.000 majki djece starije od tri godina**, čime se trenutno opterećenje predmetima gotovinskih transfera korisnicima povećalo za 100%.

procjene i utvrđivanja invaliditeta, kroz izradu novog zakonskog okvira, uključujući Zakon o procjeni invaliditeta i Uredbu o metodologiji za procjenu invaliditeta. Reforma pokriva sva prava invaliditeta (gotovinske transfere i usluge) u sektorima zapošljavanja, socijalne zaštite, penzijskog osiguranja, prava boraca i obrazovanje. Organizacije osoba s invaliditetom su nosioci reforme i oni implementiraju program grantova kojim se promovira stalna reforma i zalaže se za položaj osoba s invaliditetom. (UNDP)

Vlade za obuku za digitalne vještine za mlade. (UNDP)

Upoznajte Jasnu, mladu preduzetnicu iz Plava koja uliva život u igračke napravljene od organiskih materijala.

Otkrijte zašto se Milica, studentkinja ekonomije iz Kolašina, nedavno prihvatila pčelarstva.

U kontekstu edukacija u životnim vještinama i podrške mladima i njihovim roditeljima

Iskustvo Balše, Slađane i Ismara: Promjena diskriminatornih mehanizama za ocjenu invaliditeta je moguća kroz namjenske intervencije UN.

Promjena života osoba s invaliditetom kroz podršku malih grantova: Sanja Popović, Kristina Korać, Adnan Kujović

Mladi/nezaposlenost

Da bi se izvršila priprema za pilotiranje šeme Garancije za mlade, MRSS je podržalo izvještaj o mladima koji nisu zaposleni ni u sistemu obrazovanja za Crnu Goru, sa zaključcima i preporukama iz brze procjene o dječjem prosjačenju. (ILO)

Kroz svoja partnerstva sa fondacijom TUI Care, program „Prilike“ je ponudio mogućnosti rada uz mentora i pripravnčki rad adolescentima u posljednje dvije godine srednje škole. Tokom 2022. godine više od 1500 adolescenata imalo je mogućnost da prođe kroz učenje kroz iskustvo, a 98% ih je prijavilo da je to bilo prvi put da su imali takvu vrstu prilike. (UNICEF)

Posebno prilagođeno mentorstvo, pripravnčki rad i obuke za 200 korisnika obezbijedene su na osnovu inovativnih pristupa radnom aktiviranju vulnerabilnih grupa i pristupa po mjeri čovjeka.

Strateški odgovor u socijalnoj zaštiti i razvoju mladih biće poboljšan kroz podršku koja se pruža izradi više analiza i strateških dokumenata kao što su nova Strategija za mlade za Crnu Goru, Procjena potreba mladih, analiza državnih poslova u oblasti politike za mlade i analiza integrisanog aktiviranja vulnerabilnih grupa na tržištu rada. UN su takođe podržale implementaciju programa

da nađu rješenja za probleme u zajednici kroz dijalog, da bi se spriječila radikalizacija mladih, 113 mladih iz Nikšića, Berana i Cetinja je edukovano o tome kako da preuzimaju inicijativu, kritičko i aktivno razmišljaju, dok je 49 roditelja takođe edukovano da razumije nasilni ekstremizam i radikalizaciju i ulogu roditelja kao resursa u prevenciji. (IOM)

Razvoj u ranom djetinjstvu i zdravlje

Ministarstvo zdravlja uz podršku UN i EU pokrenulo je proces izrade Strategije razvoja u ranom djetinjstvu. Da bi se pozabavili niskom stopom imunizacije, uspostavljena je komisija na nacionalnom nivou koju vodi Ministar zdravlja i koja ima zadatak da nadzire nadoknađivanje izgubljenog u pokrivenosti djece rutinskom imunizacijom. Kroz saradnju između zdravstvenih institucija i UN, izrađeni su nacrti Zakona o dojenju i nacionalnih smjernica za bolnice po mjeri beba za ishranu novorođenčadi i male djece. Klinički centar Crne Gore dobio je podršku u izgradnji kapaciteta za njegu u razvoju male i bolesne novorođenčadi koja se fokusira na porodicu. Urađena je analiza situacije intervencija u ranom djetinjstvu. Više od 180 stručnjaka je obučeno za pristupe socijalne promjene i promjene u ponašanju kako bi se povećala potreba za razvojem i zdravljem u ranom

djetinjstvu. Program Brižnih porodica je proširen tokom 2022. godine, 385 roditelja (29 očeva) je uključeno u program. (UNICEF)

Ojačani su kapaciteti za nadzor istraga u predmetima i praćenje kontakata. Pružena je podrška u izradi Nacionalnog plana za imunizaciju protiv HPV-a i pokretanje programa imunizacije. Poboľšane su laboratorije i dijagnostika za kovid-19 u zemlji i kapaciteti Instituta za javno zdravlje. Uz to su ojačane prakse i kapaciteti za sprovođenje obaveza koje potiču iz Okvirne konvencije o kontroli duvana i usklađenost nacionalnog pravnog okvira sa ovom konvencijom. (WHO)

Nakon konsultacija u cijeloj zemlji koje su izvršene uz podršku UN, Crna Gora je učestvovala na Samitu za transformaciju obrazovanja održanom u septembru tokom Generalne skupštine i izrazila svoju posvećenost integrisanju utvrđenih prioriteta u novu Nacionalnu strategiju obrazovanja. (UNICEF, UNESCO)

Digitalne tehnologije poboljšavaju kvalitet nastave, ali i učenja.

Otkrijte kako je predškolska ustanova pomogla četvorogodišnjem dječaku sa smetnjama u razvoju.

Aplikacija Bebo pomaže roditeljima da dobiju nove uvide.

Pogledajte kako program „Brižne porodice“ pomaže roditeljima.

Upoznajte bolničarku Vanju koja radi kao stabilna podrška za roditelje i djecu.

Svjedočenje jedne mame o tome zašto je mlijeko najbolji izbor za njeno dijete.

Obrazovanje

Pokrivenost djece starosti 3 do 6 godina predškolskim obrazovanjem porasla je na 75%, što je 4% više nego 2021. godine. Značajan porast u broju djece sa smetnjama u razvoju od 7% zabilježen je u predškolskom obrazovanju, a od 5% u srednjoškolskom obrazovanju. Iako nominalno gledano broj romske djece u predškolskim ustanovama i dalje ostaje veoma mali, došlo je do značajnog porasta u upisu i to čak 47% u odnosu na 2021. godinu. Analiza obrazovnog sektora pokrenuta je kao zajednička inicijativa sa Ministarstvom prosvjete, a donosi detaljan uvid u trendove u sistemu obrazovanja u periodu od 2015. do 2020. godine sa aspekta kvaliteta, ravnopravnosti, infrastrukture, upravljanja, i finansiranja. Čak 20% nastavnika dobilo je obuku za korišćenje digitalnih sredstava u nastavi na kvalitetan i inkluzivan način, čime se doprlo do gotovo 50% svih učenika u osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori. Nacionalna Platforma za digitalnu školu postala je u potpunosti funkcionalna i sadrži čak 11.330 lekcija koje su kategorizovane u 1.000 kurseva. (UNICEF)

Rodno zasnovano nasilje i nasilje nad ženama

Uz podršku UN, unaprijeđena je institucionalna infrastruktura za implementaciju Istanbulske konvencije, što je dovelo do osnivanja Odjeljenja za rodno zasnovano nasilje i nasilje nad ženama u Ministarstvu rada i socijalnog staranja koje dobija kontinuiranu podršku za razvoj kapaciteta. Organizacije civilnog društva takođe su imale podršku da prate i rješavaju izazove vezane za implementaciju zakonskog i strateškog okvira, podrške koja se fokusira na žrtvu, pristupa pravdi za žrtve i nedostatak podrške sistema. Prioritet 2022. godine bio je razvoj kapaciteta 12 lokalnih ženskih grupa da se razviju bolje usluge za žrtve rodno zasnovanog nasilja, sa fokusom na grupe žena u najlošijem položaju. Paralelno sa tim, organizacije civilnog društva dobile su podršku u razvoju održivih partnerstava sa institucijama, sa posebnim fokusom na obezbjeđivanje finansijske održivosti i multidisciplinarnu koordinaciju i saradnje. (UNDP, UN WOMEN)

ODRŽIVOST ŽIVOTNE SREDINE

Potrebno
\$3,843,418

Raspoloživo
\$3,843,418

Izdaci
\$3,411,412

U sektoru adaptacija, pripremljene su procjene klimatskih rizika za četiri prioriteta sektora (voda, turizam, zdravlje i poljoprivreda). MEPPU je dobilo tehničku podršku da pripremi nacrt Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena u kome se prepoznaje rodno-senzitivna procjena klimatskih rizika kao jedan od najvažnijih principa u preduzimanju radnji adaptacije.

Vladi je pružena i ekspertna podrška u izradi Mape puta za cirkularnu ekonomiju i Strategije za cirkularnu ekonomiju do 2030. godine sa Akcionim planom za period 2023-2024. godine, čime su stvorene pretpostavke da se omogući transformacija nacionalne linearne ekonomije u cirkularnu. (UNDP)

Pošto će MEPPU biti partner za implementaciju za projekte koji se bave izvještajima po Okvirnoj konvenciji UN o klimatskim promjenama, klimatskom transparentnošću i ugrađivanjem biodiverziteta u sektorske politike i planiranje, pripremljene su konkretne smjernice za prelazak sa Modaliteta direktne implementacije na Modalitet nacionalne implementacije, nakon čega je uslijedila i praktična obuka za upravljanje projektima. U prostorijama MEPPU oformljena je i Jedinica za implementaciju projekata.

Glas naroda (vox populi): **Kako klimatske promjene utiču na vas?**

Glas mladih o klimatskim promjenama.

Institucionalni okvir za održivi razvoj

Tehnička podrška i smjernice UN (kao što su izrada strategija, politika, izgradnja kapaciteta) bile su od ključnog značaja u ponovnom uspostavljanju Nacionalnog savjeta za održivi razvoj i njegovo reorganiziranje kao dijela Generalnog sekretarijata Vlade. Savjet je pokrenuo Premijer i određeno je da služi kao nacionalna platforma za pomoć održivom razvoju zemlje. Da bi se pružila podrška radu Nacionalnog savjeta za održivi razvoj i da bi se izgradili njegovi kapaciteti u tom smislu, oformljeno je pet radnih grupa, uključujući Radnu grupu za ublažavanje i adaptaciju, kao i radnu grupu za pravednu tranziciju.

Kroz Saradnju Direktorata za klimatske promjene Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU), Sekretarijata Nacionalnog savjeta za održivi razvoj (NSOR) i UN, organizovano je nekoliko Dijaloga za održivi razvoj, uključujući: predstavljanje

Drugog dobrovoljnog nacionalnog izvještaja (VNR) za Crnu Goru prije Političkog foruma na visokom nivou o održivom razvoju 2022. godine, Radionica o adaptaciji, monitoringu i evaluaciji, konsultacije u vezi sa Nacionalnim planom adaptacije na klimatske promjene, konsultacije u vezi sa Nacionalnom Strategijom cirkularne ekonomije, itd. (UNDP)

Ekološka održivost i klimatske promjene

Da bi se pratio Nacionalno utvrđeni doprinos Crne Gore tokom 2021. godine, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU) je dobilo podršku da pripremi Mapu puta za nacionalno utvrđeni doprinos.

Foto: UNDP Crna Gora

Pripremljena je okruženje za aktivno uključivanje lokalnih mladih aktera u koncept praksi održivog razvoja „novog doba“ za prekogranični rezervat biosfere u delti rijeke Bojane/Bune. Mladi, starosti od 18 do 35 godina uključeni su sa ciljem izrade strateškog pristupa i pristupa „od dna ka vrhu“ u programu „Čovjek i biosfera“ za zaštitu i razvoj ovog područja. (UNESCO)

Crna Gora je dobila podršku u realizaciji samoprocjene ravnopravnog pristupa na nacionalnom nivou upotrebom nacrtu ažurirane verzije Bodovanja ravnopravnog pristupa po Protokolu o vodama i zdravlju. Ova procjena bavi se trima ključnim faktorima u obezbjeđivanju ravnopravnog pristupa vodi i sanitaciji: smanjivanje geografskih razlika; prevazilaženje barijera sa kojima se suočavaju vulnerabilne i marginalizovane grupe i rješavanje pitanja priuštivosti. UN je pokrenuo izradu profila pametnog održivog grada za Podgoricu u kome će se dati detaljne preporuke na osnovu Metodologije

prikupljanja KPI U4SSC i investicione projektne knjige da bi se olakšao održiv i pametan razvoj grada. (UNECE)

Smanjenje rizika od katastrofa, upravljanje otpadom i energetska efikasnost

U svjetlu nastojanja vlasti Crne Gore da doprinesu klimatski otpornoj budućnosti, različiti vladini akteri osposobljeni su za adaptaciju na klimatske promjene i upravljanje rizicima od katastrofa u odabranim područjima pod zaštitom UNESCO. Učesnici su ojačali svoje znanje i razumijevanje identifikovanja opasnosti i rizika i njihovog odnosa sa adaptacijom na klimatske promjene, korištenje integrisanog pristupa i nužnost integrisanja smanjenja rizika od katastrofa i adaptacije na klimatske promjene u planove upravljanja područjima pod zaštitom UNESCO. (UNESCO).

UN je uklonio 1.050 tona zemljišta visoko zagađenog polihlorinanim bifenilom (PCB) sa lokacije u fabrici aluminijuma u okolini skladišta, čineći ovu lokaciju bezbjednom za radnike i smanjujući opasnost koju je ovo zagađenje predstavljalo za zdravlje ljudi i životnu sredinu.

Investicije u podršku domaćinstvima u oblasti energetske efikasnosti u opštini Pljevlja dovele su do poboljšanih uslova života za **339 stanovnika** i uštede energije u iznosu od **648.341,40 kWh/godišnje**, što je jednako **187 tona ugljena** godišnje.

Tokom 2022. godine UN je poboljšao nacionalni sistem za praćenje i prognoziranje poplava širenjem hidrometeorološke mreže. Značajno poboljšanje je postignuto uvođenjem Procjene potreba nakon katastrofe i inovativnih protokola za štete i gubitke na nivou države, što predstavlja preduslov za oporavak u procesima nakon opasnosti. (UNDP)

Kako UN pomaže u ostvarivanju zelenog biznisa i energetske efikasnosti.

Crna Gora je koristila regionalnu studiju koja je imala za cilj da poboljša izradu i implementaciju standarda za energetske efikasnosti za stambene objekte, uvede tehnologije energetske efikasnosti i ubrza njihovo korišćenje kroz poboljšano znanje o najboljim praksama u ovoj oblasti. (UNECE)

Kulturno nasljeđe

Sa podrškom UN, pokrenuto je poboljšano upravljanje potencijalima kulturnog nasljeđa, uključujući i za doprinos ekonomskom razvoju. Dva strateška dokumenta su finalizovana: Strategija održivog razvoja kulturnog nasljeđa za period 2023-2028. godine i Nacionalna strategija za zaštitu i održivo korišćenje kulturnog nasljeđa. Nadalje, kreiran je sveobuhvatni program obuke za stručnjake u Ministarstvu kulture i relevantnim institucijama u oblasti upravljanja kulturnim nasljeđem. (UNESCO)

Foto: UNDP Crna Gora

EKONOMSKO UPRAVLJANJE

Razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP) kroz inovacije

Unaprijeđeni su kapaciteti Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma (MERT) za osmišljavanje politika vezanih za MSP, uključujući pokretanje naredne Nacionalne strategije za MSP i uspostavljanje Informacionog sistema za praćenje i izradu analitičkog pregleda finansijske podrške pružene MSP kroz godišnji Program za konkurentnost.

Kroz pet projekata grantova koji su implementirali subjekti za pomoć biznisu (BSC Bar, **Tehnopolis**, **Cortex**, **NVO Cluster Initiative** i **BC Nikšić**) 68 MSP su dobili podršku da transformišu svoje poslovanje uvođenjem inovacija i proizvodnje i/ili ukupnog funkcionisanja poslovanja. Otvorena su **četiri Biznis info centra** (Tivat, Danilovgrad, Kolašin i Žabljak).

Takođe je pripremljen i Priručnik za osmišljavanje grant šema za lokalnu samoupravu. (UNOPS)

UN je podržao i efikasno funkcionisanje Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju. Ovaj Savjet je usvojio Nacionalni okvir za implementaciju S3, sa nazivom Nacionalni koordinator za S3 i Sekretarijat Savjeta i dao pozitivno mišljenje na Prijedlog operativnog programa za implementaciju Strategije pamente specijalizacije za period 2021-2024. godine. UN su takođe obezbijedile administrativnu i tehničku podršku za osnivanje Fonda za inovacije Crne Gore, koji je postao operativan početkom 2022. godine i uspješno pokrenuo dva inovativna programa. Uz to, Vlada je dobila podršku da postigne ciljeve Strategije za razvoj ženskog preduzetništva, između ostalog kroz razvoj internet platforme za ekonomsko osnaživanje žena www.zenskbiznis.me. (UNDP)

[Kako podržati žensko preduzetništvo?](#) ▶

Potrebno
\$1,530,909

Raspoloživo
\$1,531,445

Izdaci
\$1,353,493

▶ Pomoć mladoj preduzetnici Jeleni da **ostvari svoju poslovnu viziju**.

U pripremi za sveobuhvatnu izgradnju kapaciteta za upravljanje poljoprivrednim gazdinstvom, higijenske standarde i prakse obrade zemlje, za 39 malih stočarskih proizvođača identifikovane su i procijenjene potrebe. (FAO)

Ekonomске reforme za povećanu konkurentnost i otvaranje dostojanstvenih radnih mjesta

Ministarstvo finansija Crne Gore dobilo je tehničku podršku u pripremi Programa ekonomskih reformi za period 2022-2024. godine. Između ostalog, ovaj Program će pomoći ekonomski dijalog u procesu EU integracija kroz opsežnu agendu strukturnih reformi, koje imaju za cilj da ubrzaju rast, razvoj i konkurentnost ekonomije.

Uz podršku UN, Crna Gora je poboljšala svoje politike koje imaju za cilj da povećaju konkurentnost i stvore povoljnije poslovno okruženje. Ažuriranu Uredbu o metodologiji za izračunavanje Indeksa konkurentnosti jedinica lokalne uprave u Crnoj Gori pripremio je MERT, kao i dva dokumenta javne politike: Smjernice za revitalizaciju i razvoj prerađivačke industrije i Analizu Zakona o zanatsko-preduzetničkog djelatnosti Crne Gore. UN je takođe obezbijedio uslove za nastavak funkcionisanja onlajn platforme Program poboljšanja konkurentnosti ekonomije za 2022. godinu kroz unapređenje i modifikacije platforme. (UNDP)

Tokom 2022. godine sprovedene su pripreme aktivnosti za digitalizaciju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i njegovu funkcionalnu procjenu. Podrška UN je takođe podigla svijest o ključnim reformama koje su potrebne da bi institucionalni okvir za zapošljavanje funkcionisao efikasnije tokom krize. (ILO)

Borba protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima

Sa ciljem jačanja borbe protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima, pripremljen je paket instrumenata za borbu protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima, kao i instrument za e-učenje o uključivanju tržišta umjetnina u borbu protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima. (UNESCO)

Foto: Marko Ilić/UN Crna Gora

Slijedi lista **najčešće identifikovanih izazova** koji su u određenoj mjeri ometali implementaciju posebnih intervencija u programu, kao i preporuke i lekcije naučene iz njihove implementacije.

IZAZOVI

- » Česte promjene na političkoj sceni, promjene zaposlenih u Vladi i dugo čekanje na imenovanje ključnih zvaničnika uticali su na nivo agilnosti i brzine u procesima odlučivanja
- » Nedostatak osjećaja vlasništva i resursa za investiranje u dugoročnija rješenja za identifikovane razvojne izazove
- » Ograničeni kapaciteti za operacionalizaciju koordinacije između sektora
- » Nedovoljno tehničkih i informatičkih vještina u institucijama javnog sektora
- » Kašnjenja u usvajanju potrebnog zakonodavstva
- » Sajber napad na digitalnu infrastrukturu u Crnoj Gori

PREPORUKE/NAUČENE LEKCIJE

- » Promjenjivo političko okruženje, što uključuje promjene u nacionalnim strukturama i strukturama lokalne uprave, može se ublažiti jačanjem saradnje sa srednjim rukovodnim slojem u institucijama, kako bi se na minimum svele prepreke za implementaciju programa.
- » Direktniji angažman sa Skupštinom kao temeljnim čuvarom političke odgovornosti od ključnog je značaja za postizanje održivih rezultata razvojnih inicijativa.
- » Saradnja između sektora treba da se ubrza i ojača kroz dijalog o politici, analitičke proizvode, platforme za multi-sektorski rad i finansiranje.
- » Konsenzus o ključnim razvojnim prioritetima treba da se postigne samo putem dijaloga sa običnim građanima, djecom, mladima, ženama i predstavnicima svih grupa čiji se glas ne čuje.
- » Veliki potencijal javno-privatnih partnerstava treba kapitalizovati.
- » Da bi se obezbijedio blagovremen odgovor države na buduće vandredne situacije i u kontekstu privremene zaštite, neizostavno treba usaglasiti nacionalno zakonodavstvo sa zakonom o azilu i izraditi procedure za implementaciju zakona.
- » Da bi se obezbijedila održiva rješenja za reintegraciju povratnika u njihove matične zemlje, pomoć u reintegraciji povratnika po ugovoru o readmisiji treba da se prilagodi individualnim potrebama.
- » Upravljanje zajedničkim prirodnim resursima, kao što su vode, treba raditi na koordinisani način i kroz među-vladinu saradnju od najranijih faza da bi se postigli efikasni i kvalitetni rezultati.

Ne izostaviti nikoga

U zajedničkom programiranju i programiranju pojedinačnih agencija, UN je pružio podršku poboljšanju realizacije jednakih prava većine od deset grupa za koje je u Analizi stanja za zemlju (CCA) utvrđeno da su najviše izostavljene u Crnoj Gori. Iako je ostvaren napredak, nejednakosti i dalje postoje i nastavljaju da imaju negativan uticaj na to kako neke grupe, uključujući pripadnike romske i egipćanske zajednice, odrasle osobe sa invaliditetom i djecu sa smetnjama u razvoju, LGBTI zajednicu, kao i žene i djecu žrtve nasilja, osjete dobiti razvoja. UNCT je posvetio obilježavanje Međunarodnog dana ljudskih prava 2022. godine naglašavanju situacije govora mržnje prema ženama, Romima i Egipćanima, osobama sa invaliditetom i transrodnim osobama, dajući prostor predstavnicima ovih grupa da istaknu svoja iskustva donosiocima odluka i civilnom društvu i pozivajući da se prestane sa takvom praksom.

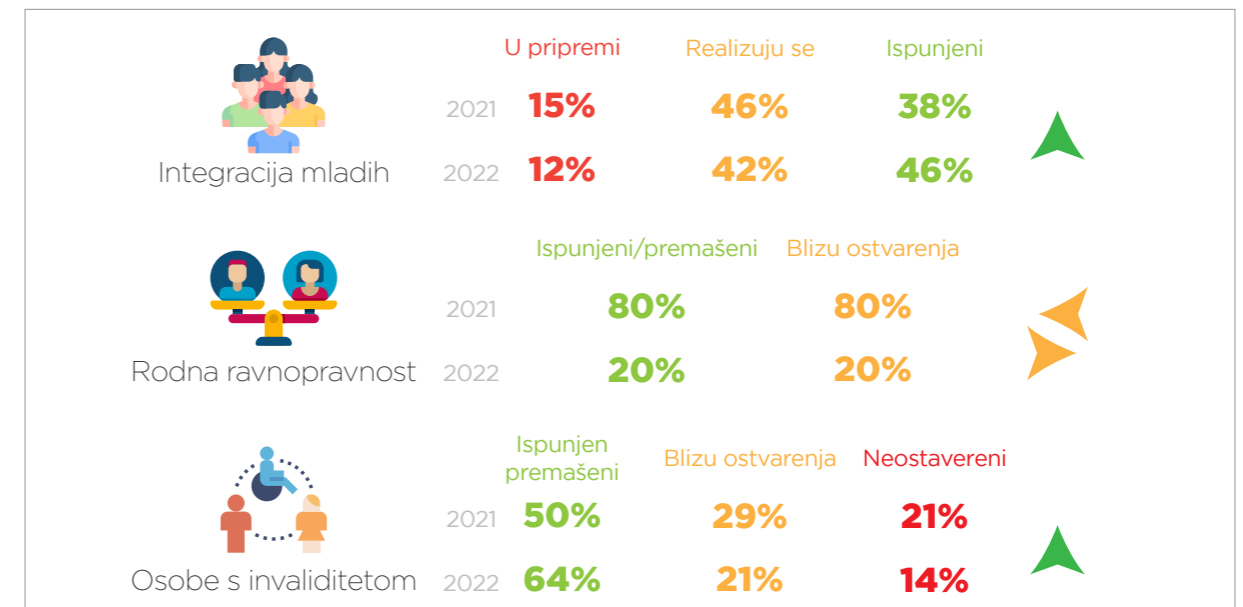
Uprkos zakonodavstvu i politikama koje promoviraju jednaka prava marginalizovanih grupa u društvu, nivo implementacije i dalje

zaostaje, zbog izazova koji uključuju slabu koordinaciju, nedostatak podataka i slabo praćenje i odgovornost.

UNCT je zajednički pojačao napore na implementaciji **Strategije UN za inkluziju osoba s invaliditetom** kroz zajedničko i pojedinačno programiranje koje se posebno fokusira na prava osoba s invaliditetom, kako je opisano u drugim poglavljima ovog izvještaja. Bodovna lista (eng. Scorecard) urađena u decembru 2022. godine pokazala je poboljšanje u odnosu na izvještaj iz 2021. godine po četiri indikatora, zbog toga što je više podataka o invaliditetu uključeno u ažuriranu Analizu stanja u zemlji (CCA), zbog bolje dostupnosti prostorija i usluga UN, zbog obuke o uključivanju pitanja invaliditeta u monitoring i evaluaciju, te zbog integrisanja ovog pitanja u planiranje humanitarnog odgovora kad su u pitanju izbjeglice iz Ukrajine. Sve ovo je rezultiralo porastom od 14% tokom 2022. godine u broju indikatora koji su ispunjeni ili premašeni u poređenju sa 2021. godinom.

Slično tome, programiranje UNCT za mlade i sa mladima, prema UN **Strategiji za mlade do 2030. godine**, doživjelo je kontinuirani porast, sa tri nova indikatora koja su postigla prelazna mjerila (komunikacija i zalaganje za mlade, analiza situacije mladih u CCA i izgradnja kapaciteta za pitanje mladih). I na kraju, kada je riječ o **Sistemskom akcionom planu za rodnu ravnopravnost**

i osnaživanje žena, sveobuhvatna procjena rezultata u oblasti rodne ravnopravnosti sa Akcionim planom donijela je okvir za sistematično unapređenje orodnjavanja u UNCT. Procjena je pokazala stabilan tempo napretka sa 80% indikatora koji su već ispunjeni ili premašeni.

Grafikon 4: Napredak u pokazateljima rezultata za mlade, rodnu ravnopravnost i osobe sa invaliditetom

2.3 Podrška partnerstvima i finansiranju Agende 2030

UN su nastavile sa daljim ojačavanjem tradicionalnog partnerstva na više nivoa: sa jedne strane Vlada sa svojim ministarstvima, niz institucija iz različitih sektora, sa nezavisnim institucijama kao što je Zavod za statistiku, Ombudsman, sve do nivoa lokalnih vlasti. Partnerstva sa organizacijama civilnog društva bila su ključna za dopiranje do nekih od najugroženije djece i porodica uključujući tu i humanitarni i razvojni kontekst.

UN Crna Gora nastavlja da igra centralnu ulogu u uspostavljanju **Strateške partnerske koordinacije** - mehanizma za poboljšanje napora međunarodnih razvojnih partnera u saradnji sa Vladom Crne Gore. Ovaj mehanizam ima za cilj da bude jedinstvena platforma za koordinaciju razvojnih partnera

i za strateška vijećanja o politici vezana za EU i održivi razvoj. Do danas takav mehanizam nije postojao u Crnoj Gori tako da očekivanja od ovog prijedloga jesu da se pomjeri dinamika među razvojnim partnerima i ojača partnerstvo sa Vladom. Očekuje se da to doprinese boljem razumijevanju prioriteta i inicijativa nacionalnih vlasti koje su u toku, prepoznajući jasnije ponudu i ulogu koju međunarodna zajednica može da ima u postizanju sinergije i rješavanju razvojnih izazova. Samo tokom 2022. godine, UN sistem je mapirao aktuelne prakse koordinacije i položio temelje za uspostavljanje funkcionalnog mehanizma za koordinaciju u predstojećoj godini.

Fond za ubrzani razvoj Crne Gore

Instrument za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja

Sistem Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori uspostavio je platformu za partnerstvo kroz **Fond za ubrzani razvoj Crne Gore**. Fond je inovativna i strateška platforma za partnerstvo koja se bavi ključnim pitanjima procesa pristupanja EU, implementacijom Agende 2030 u Crnoj Gori i reformama UN na nivou zemlje. Ovaj fond predstavlja mehanizam za prikupljanje sredstava koji je uspostavljen sa Multi-partnerskim fondom UN, a počeo je sa radom od 1. januara 2023. godine. Za sada su Švajcarska i Luksemburg ostvarile partnerstvo sa sistemom UN u Crnoj Gori u oblasti razvoja zemlje. Napori na prikupljanju sredstava će se nastaviti, a UN će osmišljavati strateške intervencije kojima će se postizati ciljevi Fonda.

Tokom 2022. godine Sistem UN pružio je snažnu podršku Vladi u izradi i predstavljanju **Dobrovoljnog nacionalnog izvještaja (VNR)**. Ovaj proces sproveden je na participativan način i rezultirao je izvještajem po mjeri čitalaca, video prezentacijom i platformom sa podacima iz okvira COR. Sam proces je vodila nedavno osnažena Kancelarija za održivi razvoj u Kabinetu Premijera, i on je uključivao više od 700 osoba koje su učestvovala u onlajn konsultacijama i tri postupka konsultacija uživo koje su bile organizovane u sva tri regiona Crne Gore. Na Političkom forumu na visokom nivou, Sistem UN je iskoristio mogućnost da bude domaćin jednog od događaja na marginama Samita i da predstavi Fond za ubrzani razvoj Crne Gore predstavnicima 23 države članice UN, predstavnicima dijaspore Crne Gore i kolegama iz Ujedinjenih nacija. Nadalje, UN je pružio podršku Vladi kao domaćin i ko-domaćin dva događaja takođe na marginama Samita (i) o održivom razvoju na Zapadnom Balkanu, i (ii) o participatornim procesima izrade Dobrovoljnog nacionalnog izvještaja.

Krajem godine, Vlada Crne Gore, Ujedinjene nacije i Regionalna škola za javnu upravu (ReSPA) bili su domaćin **Konferencije o održivom razvoju Zapadnog Balkana**, čime je ponuđena platforma za regionalnu razmjenu u različitim dimenzijama politike održivog razvoja: institucionalni okvir, podaci, procesi izrade VNR, finansiranje, itd. Ova konferencija predstavlja nastavak dijaloga na Zapadnom Balkanu o temi održivog razvoja koji je započet u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini 2021. godine. Očekuje se da će se ova Konferencija nastaviti u budućem periodu i da će joj domaćini naizmjenično biti zemlje regiona.

Ujedinjene nacije finalizirale su prvu fazu analize o **Finansiranju COR**. Ova inicijativa dovela je do analitičkog dokumenta koji je mapirao izdatke iz centralnog budžeta u odnosu na Ciljeve održivog razvoja. Kroz analizu je pripremljen i detaljni finansijski presjek, koji nudi osnov za bolje razumijevanje veza između klasifikacionog okvira nacionalnog budžeta, uključujući organizacionu, ekonomsku i funkcionalnu budžetsku klasifikaciju, sa ciljevima i indikatorima Agende 2030.

UN su nastavile da rade u partnerstvu sa organizacijama civilnog društva i nezavisnim institucijama, između ostalog, na **unapređenju ljudskih prava u Crnoj Gori**, borbi protiv govora mržnje, jačanju rada sa romskim i egipćanskim zajednicama, osobama s invaliditetom, ženama, mladima i drugima. Ova partnerstva su vidljiva u pregledima ljudskih prava UN kao što je Univerzalni periodični pregled (UPR) i pregledima različitih UN komiteta, ali takođe i u programskom radu UNCT na nacionalnom i lokalnom nivou.

Rezidentni koordinator UN nastavlja da saziva **grupe za konsultacije**, uključujući sa preduzetnicama, i da igra aktivnu ulogu u društvu kroz posebno usmjereno zalaganje UN u nekim oblastima. Kancelarija Rezidentnog koordinatora takođe je imala intenzivan program **posjete opštinama u Crnoj Gori** i jačanja partnerstva sa lokalnim upravama, lokalnim organizacijama civilnog društva i privatnim sektorom, kad su u pitanju diskusije o gorućim lokalnim pitanjima.

Neki primjeri snažnog partnerstva na više nivoa:

- » Kao dio kampanje za **prikupljanje sredstava za Fond za ubrzani razvoj Crne Gore**, UN sistem organizovao je dvodnevnu "terensku" posjetu za potencijalne donatore i tako potvrdio brojne uspjehe na Sjeveru Crne Gore i partnerstva sa lokalnim vlastima, civilnim društvom i privatnim sektorom. Ova posjeta uključila je sastanke sa gradonačelnicima opština na sjevero-istoku, Agencijom za regionalni razvoj, korisnicima Programa UN, uključujući djecu, izbjeglice, romsku i egipćansku zajednicu, preduzetnike i preduzetnice u ruralnim krajevima, mlade preduzentike, itd.
- » **Mobilna aplikacija za roditelje Bebbo** predstavlja digitalnu inovaciju koja je pokrenuta u Crnoj Gori i još 11 zemalja u Evropi i Centralnoj Aziji. U Crnoj Gori ona je pokrenuta u partnerstvu sa Institutom za javno zdravlje Crne Gore i Delegacijom EU. U Crnoj Gori je preuzeta čak 10.000 puta, što predstavlja veliki domašaj, a pokazala je da je izvodljiva i potrebna digitalna podrška roditeljima u konzistentnom i tačnom praćenju i stimulisanju razvoja male djece od rođenja do ranog uzrasta. Ovako snažan domašaj aplikacije Bebbo obezbijeden je kroz intenzivno promovisanje u medijima, uključujući društvene medije i partnerstvo sa pružaocima usluga kao što su dječji vrtići. Nadalje, članovi Poslovnog savjeta UNICEF-a dali su značajan doprinos promovisanju aplikacije Bebbo, korišćenjem dva kanala komunikacije: 1) među zaposlenima, 2) promovisanje među korisnicima, slanjem SMS poruka.
- » UNDP je u saradnji sa opštinom Pljevlja pokrenuo **Kreativni hab**, sa ciljem da posluži kao Lokalna platforma za pravednu tranziciju, i kao centar za resurse kojima će se podržati distribuiranje kulture inovativnih tehnologija i održivih rješenja. Ovaj centar omogućava građanima i mladima da istraže raznovrsne ekonomske mogućnosti koje će funkcionisati i u budućnosti, a koje će privući i zadržati mlade talente u regionu Pljevalja i obrnuti proces odliva talenata, te doprinijeti uspostavljanju pljevaljskog regiona ugljena kao osnove za obnavljanje njegovog socio-ekonomskog sistema, istražiti puteve za prelazak sa sektora koji se baziraju na ugljenu i rudarstvu na zelene sektore.
- » **Partnerstvo sa opštinom Pljevlja takođe je dovelo do mobilizacije resursa od 1,3 miliona USD** koji su posvećeni implementaciji inkluzivnog, rodno-senzitivnog programa podrške energetske efikasnosti za domaćinstva u Pljevljima i olakšavanju procesa pravedne tranzicije u Crnoj Gori. Ovaj način finansiranja i implementacije implicirao je ulaganje opštinskih sredstava i sredstava građana uz podršku UNDP kroz tehničku pomoć.
- » U okviru UNESCO **inicijative za osnaživanje mladih** za zalaganje za uključivanje područja delte Bojane/Bune u program rezervata Čovjek i biosfera, postavljen je vebsajt <https://togetherforbuna.adriaweb.me> koji održavaju i organizuju mentori u Klubu mladih, koji je formiran u okviru iste inicijative.
- » UNOPS je uspostavio blisku saradnju sa lokalnim samoupravama osmišljavanjem i implementiranjem koncepta **četiri Biznis info-centra**, kao novi oblik direktne podrške MSP. Većina od 68 MSP koje su dobile podršku uvela je inovacije u svoje poslovanje, stimulisani bliskom saradnjom između subjekata poslovne podrške, lokalnih samouprava i MSP, što se pokazalo kao najbolji format za svakodnevnu podršku MSP na terenu u Crnoj Gori.
- » Tokom 2022. godine, UNHCR je počeo **formalno partnerstvo sa Ombudsmanom Crne Gore** kroz projekat monitoringa pritvorskih jedinica i graničnih prelazaka, da bi se obezbijedio pristup proceduri za traženje azila za svako lice kome je to potrebno. Nalazi iz ovog projekta i preporuke Ombudsmana koristiće se u zalaganjima za bolju zaštitu ljudskih prava lica koja planiraju da se prijave ili su se prijavila za azil u Crnoj Gori.

2.4. Rezultati jačeg i boljeg zajedničkog rada UN sistema: Koherentnost, djelotvornost i efikasnost UN

Tokom 2022. godine, UNCT je finalizirao implementaciju UNDAF-a (2017-2022) i pripreme za novi Okvir za saradnju (2023-2027). Rezidentni koordinator UN i Ministar vanjskih poslova **potpisali su Okvir za saradnju 20. jula 2022. godine**, zajedno sa predstavnicima 18 UN agencija. Prioriteti novog programa u potpunosti su usklađeni sa Agendom 2030, nacionalnim prioritetima i potrebama koje potiču iz procesa pristupanja EU. Naučene lekcije i iskustva stečena iz ranijih ciklusa saradnje u potpunosti su ugrađena u Okvir za saradnju, njegovu teoriju promjene i konfiguraciju. Okvir za saradnju takođe je snažno oslonjen na Analizu stanja u zemlji (CCA), koja je ažurirana 2022. godine, i koja odražava nove socio-ekonomske probleme i trendove. Novina Okvira za saradnju je spajanje inkluzivnog ekonomskog razvoja i ekološke održivosti u jedan strateški prioritet koji ima za cilj da podrži održivi ekonomski razvoj na holističniji način. Ovo je dodatno ojačano kroz povezivanje dva ministarstva

koji uz UN ko-predsjedavaju odgovarajućim rezultatskim grupama.

Dodatni fokus Okvira za saradnju biće na **jačanju međusobnih veza između ključnih prioriteta** kao i na horizontalnoj koordinaciji u sve tri oblasti strateških prioriteta. Ključni principi UN, da niko ne bude izostavljen (LNOB) i rodne ravnopravnosti u potpunosti su interisani u Okvir za saradnju i kanalisani kroz sva tri stuba. Uz to, Okvir za saradnju (CF) pokušaće da ubrza napredak kroz sljedeće **strategije koje se protežu u više oblasti**: a) Sinergija sa procesom pristupanja EU; b) Generisanje i korišćenje kvalitetnih i raščlanjenih podataka; c) Digitalna transformacija i inovacije; d) finansiranje COR; e) Partnerstvo sa međunarodnim finansijskim institucijama i privatnim sektorom; f) učešće mladih; i g) preventivni pristup.

Iako za gorenavedene promjene nisu potrebne suštinske izmjene, procjena kapaciteta u okviru UNCT konfiguracije **dovela**

je do novog sastava UNCT. Pridružile su se četiri nove UN agencije (UNDRR, ITU, IFAD i OHCHR), a dvije su otišle (IAEA i UNCTAD). UNCT je izradio i usvojio nove aranžmane za upravljanje i implementaciju Okvira za saradnju. Pređašnja radna grupa za rodnu ravnopravnost i ljudska prava podijeljena je na dvije, da bi se ojačala integracija oba ova ključna principa u implementaciju Okvira za saradnju. Da bi se obezbijedila kultura **nulte tolerancije za seksualnu eksploataciju i zlostavljanje**, radna grupa UN za prevenciju seksualne eksploatacije i zlostavljanja (PSEA) uspostavila je sistem za onlajn prijavljivanje navodnih slučajeva seksualne eksploatacije i zlostavljanja koji je funkcionalan 24 sata sedam dana u nedjelji, i koji će, uz Standardne operative procedure (SOP), nastaviti da usmjerava rad UNCT u ovoj oblasti. Tokom 2022. godine započeo je pilot projekat za poboljšanje **inkluzije invaliditeta** i dalju implementaciju UN Strategije inkluzije invaliditeta (UNDIS), koji finansira globalna Kancelarija UN za koordinaciju razvoja. On se fokusira na poboljšanje fizičke pristupačnosti UN u Crnoj Gori, naročito zajedničkim prostorijama, kao i na oblast informacionih tehnologija i ljudskih resursa. U okviru inkluzivnog i participatornog procesa, izvršene su tri sveobuhvatne procjene, uglavnom osoba ili organizacija osoba s invaliditetom. Do kraja 2022. godine, implementirano je nekoliko preporuka, dok će se rad na poboljšanju politika i praksi nastaviti 2023. godine.

UNCT u Crnoj Gori nastaviće da jača koherentnost kroz zajedničko programiranje koje će pomoći **dvogodišnji Zajednički planovi rada** (2023/2024). Da bi se olakšalo izvještavanje o COR u cijelom sistemu, integrisano je dvadeset i četiri (24) indikatora iz globalnog rezultatskog okvira.

UNCT ima uspjeha u sprovođenju **zajedničkih programa** što pokazuje veliki uticaj koordinisanog rada među agencijama. Zajednički program „Aktiviraj“ koji finansira Zajednički fond za COR, završio se u junu, ostavljajući za sobom potpuno institucionalizovane inovativne pristupe

planiranju socijalne politike. Nadalje, inovativni pristupi u oblastima socijalne inkluzije i pristupa zapošljavanju ugrađeni su kroz Zajednički program „Norveška za vas“. Podrška je pružena novo-osnovanom Sekretarijatu za inovacije i Savjetu za pametnu specijalizaciju, novo-osnovanom Fondu za inovacije, kao i Naučno-tehnološkom parku Crne Gore. U okviru tekućeg projekta „Ubrzanje inkluzije invaliditeta odraslih osoba s invaliditetom i djece sa smetnjama u razvoju“, koji finansira Partnerstvo UN za prava osoba s invaliditetom, tokom godine je obezbijedena podrška raznim ministarstvima, Ombudsmanu i organizacijama osoba s invaliditetom. Ovaj projekat fokusira se na prevenciju i rješavanje institucionalizacije djece i odraslih sa invaliditetom, na uspostavljanje nezavisnog i inkluzivnog mehanizma za praćenje implementacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, i na povećanje inkluzije invaliditeta u radu UN u Crnoj Gori.

Tokom 2022. godine UNCT je koristio kolektivno znanje **globalnih među-agencijskih mehanizama** koji su konsultovani tokom izrade Okvira za saradnju. Uz to je regionalna UN Grupa za podršku obezbijedila iskustvo, najbolje prakse i garanciju kvaliteta u različitim fazama izrade Okvira za saradnju.

UN su nastavile da implementiraju **Strategiju poslovanja 2.0**, obezbjeđujući saradnju u 23 zajedničke usluge, uključujući 5 novih usluga koje su dodate u godišnjem izvještaju Strategije poslovanja za 2022. godinu. Izvještaj o Strategiji poslovanja za 2022. godinu pokazao je ukupni benefit za 247.000 USD. Dodato je pet novih usluga: ankete iz oblasti ljudskih resursa, prevencija seksualne eksploatacije i zlostavljanja i servisi vezani za inkluziju invaliditeta kao što su prilagođavanje radnog prostora osobama s invaliditetom, obuka zaposlenih o inkluziji invaliditeta i mapiranje digitalne i veb dostupnosti. Konkretni naponi tima tokom 2022. godine uloženi su u unapređivanje inkluzije invaliditeta u poslovanje.

UN sistem je nastavio koherentnu komunikaciju i konsolidovano slanje poruka sa konzistentnim **Jednim glasom UN** u oblastima ljudskih prava i održivog razvoja kroz, između ostalog:

- » Komunikaciju UN sa građanima, uključujući 9 zajedničkih skupova, obilježavanje više od 20 međunarodnih dana; 7 saopštenja za medije, 6 javnih saopštenja Rezidentnog koordinatora, 10 mjesečnih biltena UN koji su distribuirani prema više od 500 primalaca, produkcija i plasiranje 3 tematska filma UN, objavljivanje 4 autorska teksta (2 Rezidentnog koordinatora i 2 Generalnog sekretara), podrška u komunikacijama za 19 bilateralnih sastanaka, kontinuirano praćenje medija, kao i plasiranje tri globalne UN teme u crnogorskim medijima.
- » Digitalno prisustvo UN Crne Gore uključujući izradu i postavljanje 30 novih sadržaja na veb-sajt UNCT Crne Gore i redovno vođenje pet zvaničnih platformi UN na društvenim medijima, sve uz multi-medijalnu podršku, sa prosječnim porastom u broju pratilaca od 12%.
- » Pojačana komunikacija o govoru mržnje, uključujući pod-regionalnu kampanju na društvenim medijima, dva autorska teksta u nacionalnim medijima i posebnu veb stranicu o govoru mržnje, skup na visokom nivou o govoru mržnje sa izvođenjem mladih i brendiranim sadržajima o govoru mržnje, i izrada konsolidovanog paketa instrumenata UNCT o govoru mržnje da bi se obezbijedila koherentna komunikacija UNCT na ovu temu. Zaposleni u UN učestvovali su na desetoj Paradi ponosa u Crnoj Gori, i podržali tako jednaka prava LGBTI zajednice.
- » Osmišljavanje, brendiranje i strateško plasiranje Okvira saradnje UN za održivi razvoj (2023-2027), uključujući kroz tri različita skupa vezana za Okvir saradnje. Brendiranje i plasiranje Fonda za ubrzani razvoj Crne Gore, uključujući i preko sedmominutnog filma na različitim platformama i skupovima.
- » Povećana globalna vidljivost rada UN Crna Gora kroz objavljivanje priča UN o uspjehu, film i dva autorska teksta Rezidentnog koordinatora na globalnim UN platformama.
- » Četiri zajedničke UN publikacije, uključujući [Ažuriranu zajedničku analizu Crne Gore od strane UN](#), godišnji [Izveštaj o rezultatima UNCT](#), [Borbu protiv siromaštva u Crnoj Gori kroz socijalnu i dječju zaštitu baziranu na dokazima](#), kao i [Okvir za saradnju](#).

Interna komunikacija dalje je poboljšana putem deset mjesečnih biltena, kojima se informišu zaposleni u UN o najznačajnijim dešavanjima u sistemu UN, ali i preko 10 sastanaka tima za komunikacije kao i kroz organizaciju zajedničkih akcija UN kao što su godišnji sastanak svih zaposlenih, dobrovoljno davanje krvi, i dobrotvorne akcije.

2.5. Evaluacija i odgovor menadžmenta

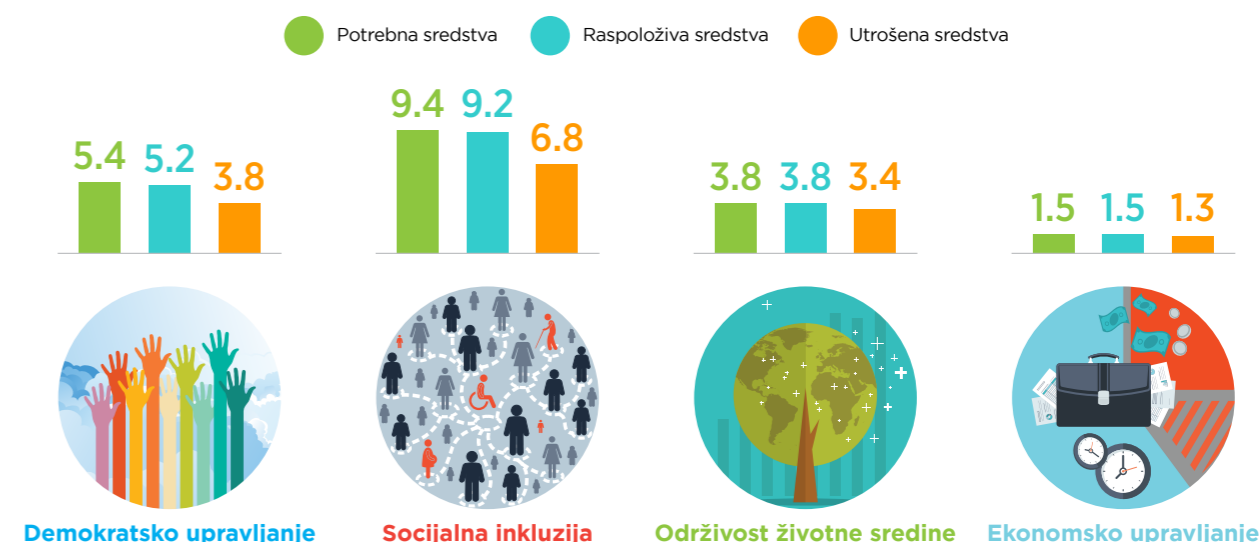
Evaluacija UNDAF-a, izvršena 2020. godine, praćena je odgovorom menadžmenta, koji je dogovorio **21 akciju povodom 6 ključnih nalaza i preporuka evaluacije**. Dok će se šest ovih akcija integrisati kroz naredni petogodišnji ciklus, 15 je vezano za proces izrade novog Okvira za saradnju. Od tih 15 stavki, četiri su finalizovane u godini nakon evaluacije (2021), četiri su finalizovane tokom 2022. godine kao dio aranžmana nakon potpisivanja Okvira za saradnju, a preostalih sedam su tekućeg karaktera. Ključne implikacije za programiranje uključuju jače integrisanje principa da niko ne bude izostavljen (LNOB) i principa orodnjavanja, usklađenih sa čvrstim okvirom za upravljanje baziranim na rezultatima u novi Okvir za saradnju, što je i urađeno na pravi način.

2.6. Finansijski pregled i mobilisanje resursa

2022. godina bila je **finalna godina implementacije Okvira za razvojnu pomoć UN** (UNDAF) za Crnu Goru za period 2017-2022. Kako se vidi na grafikonu 2, od ukupno planiranih sredstava po UNDAF-u od 55,68 miliona USD, do kraja 2022. godine realizovano je programa u ukupnoj vrijednosti od 84,5 miliona USD, čime je premašen plan finansiranja UNDAF-a za 52%. Ovo povećanje rezultat je produžetka perioda UNDAF-a za godinu dana i dodatnih sredstava koja su dobijena, uključujući i ona za reagovanje na pandemiju kovida.

Samo tokom 2022. godine, UN je na raspolaganju imao 19,8 miliona USD, što je blago ispod iznosa koji je potreban za implementaciju programa. Stopa potrošnje bila je 78%, što znači da je UN sistem realizovao intervencije vrijedne 15,5 miliona USD.

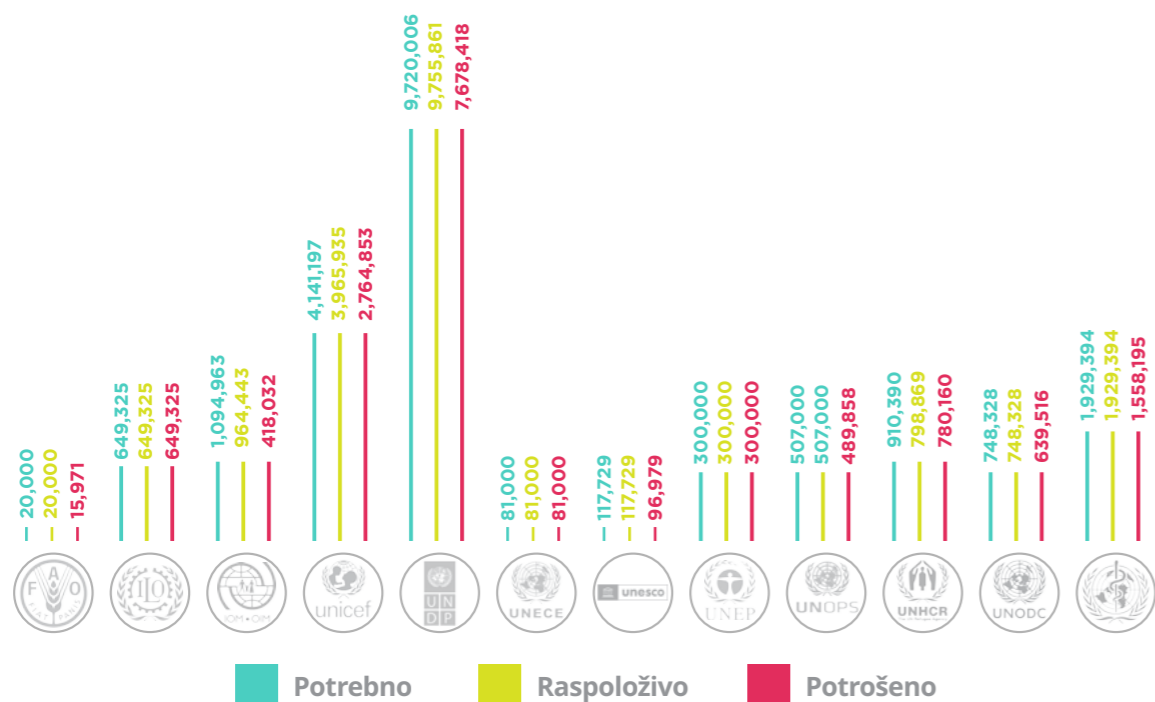
Kako pokazuje grafikon 5, **najveći finansijski portfolio i dalje je u domenu socijalne inkluzije**, pa zatim u domenu demokratskog upravljanja, ekološke održivosti i ekonomskog upravljanja. Stopa realizacije bila je od 74% u oblastima socijalne inkluzije i demokratskog upravljanja, do 89% u oblastima ekonomskog upravljanja i ekološke održivosti. Kako je konstatovano u dijelu koji se odnosi na izazove, stopa implementacije (koja je uticala na stopu realizacije) bila je dijelom pod uticajem promjena kadra u Vladi i kašnjenja u imenovanju ključnih službenika, što je ometalo procese odlučivanja koji bi omogućili nesmetanu implementaciju programa. Nepotrošena sredstava iz 2022. godine prenesena su u budžet za 2023. godinu, da bi se koristila prema dogovorenom Zajedničkom planu rada.

Grafikon 5 Finansijski raščlanjeni prikaz prema Ishodima

Što se tiče **izdataka po organizacijama UN**, UNDP je i dalje agencija sa najvećim portfolioom od 7,7 miliona USD realizovanih sredstava tokom 2022. godine i aktivnostima u sve četiri strateške oblasti. Za njim slijedi UNICEF sa 2,8 miliona USD realizovanih sredstava 2022. godine, i WHO sa 1,6 miliona USD 2022. godine. Potpune informacije o finansijskom okviru po organizacijama UN predstavljene su u grafikonu 6.

I na kraju, kada se detaljno pogledaju modaliteti za finansiranje programa 2022. godine, Evropska unija ostaje najjači institucionalni partner UN sistema u Crnoj Gori sa 5,2 miliona USD uložena u intervencije. Brojni drugi bilateralni donatori podržali su intervencije UN u ukupnom iznosu od 4,4 miliona USD. Sistem UN u Crnoj Gori bio je uspješan u pristupu sredstvima od još 4,4 miliona USD iz osnovnih i tematskih fondova UN, kao i 2,9 miliona USD iz globalnih vertikalnih fondova kao što su Fond za adaptaciju, Globalni klimatski fond (GCF) i Globalni fond za životnu sredinu (GEF).

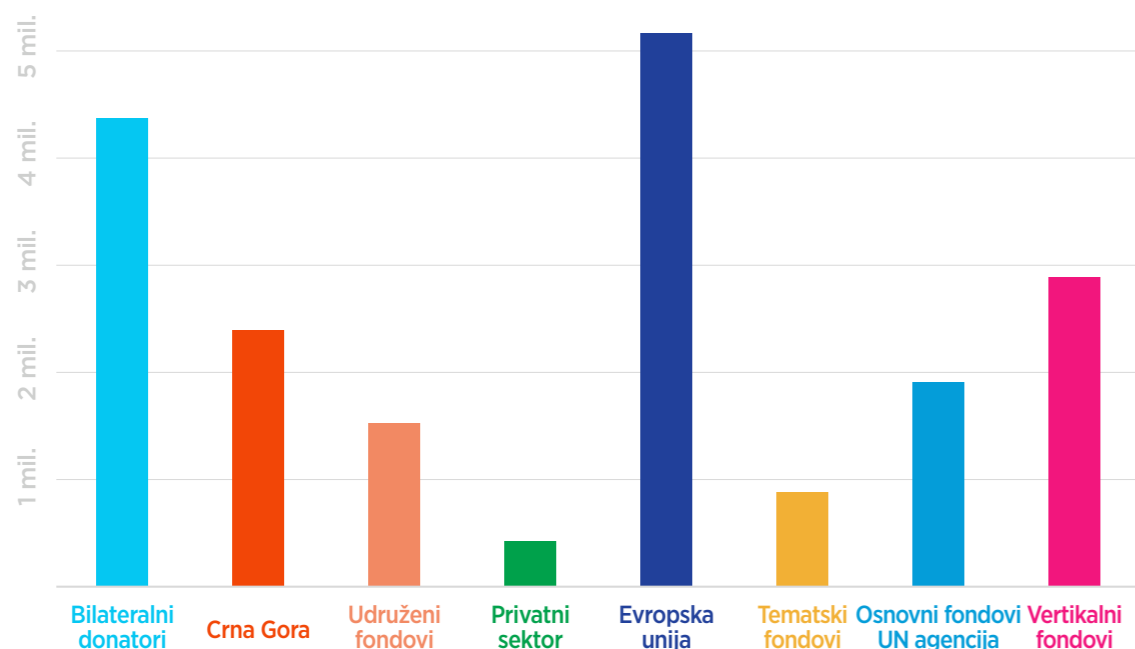

Grafikon 6: Finansijski okvir po organizacijama UN, u USD

Procenat sredstava iz privatnog sektora ostao je isti, sa novinom u poređenju sa 2021. godinom da je 15% bilo iz crnogorskih kompanija.

Vlada Crne Gore kroz ministarstva, ali i opštinske vlasti² uložila je 2,4 miliona USD u razvoj kroz intervencije UN.

Osim ukupnih finansijskih sredstava koja su operacionalizovana kroz agencije UN, Kancelarija Rezidentnog koordinatora realizovala je dodatnih 140.000 USD iz fonda za posebne svrhe (SPTF) za potrebe koordinacije.

Grafikon 7: Ukupno raspoloživih sredstava, prema modalitetu finansiranja

2 Ministarstva ekonomije, kulture, zdravlja, rada i socijalnog staranja; Zajednica opština, opštine Golubovci, Pljevlja i Prijestonica Cetinje

POGLAVLJE

3

Ključni fokus UNCT za narednu godinu

Grafikon 8: Finansijski okvir za 2023. godinu, u USD

Tokom 2023. godine, sistem UN i Vlada Crne Gore radiće na implementaciji **novog Okvira saradnje UN za održivi razvoj za period 2023-2027 (CF)** koji će se fokusirati na tri ključna strateška prioriteta:

- » Inkluzivni ekonomski razvoj i održivost životne sredine;
- » Razvoj ljudskog kapitala, smanjivanje vulnerabilnosti i socijalna inkluzija;
- » Socijalna kohezija, upravljanje u čijem su centru ljudi, vladavina prava i ljudska prava;

Okvir za saradnju biće operacionalizovan kroz **dvogodišnje Zajedničke planove rada**. Njihovo planiranje, implementacija, praćenje i izveštavanje će se raditi kroz tri rezultatske grupe - od kojih će svaka biti fokusirana na jednu stratešku oblast. Ovaj program realizovaće **18 agencija UN**, a pod okriljem Zajedničkog upravnog odbora sastavljenog od članova UNCT i resornih ministarstava, dok će podršku pružati tematske i druge radne grupe. Novi Okvir za saradnju imaće jaku horizontalnu koordinaciju u tri strateške prioritete oblasti i primijenit će sljedeće ključne strategije koje

imaju za cilj da se ubrza napredak na realizaciji Agende 2030: a) sinergija sa procesom pristupanja EU; b) generisanje i korišćenje kvalitetnih i raščlanjenih podataka; c) digitalna transformacija i inovacije; d) finansiranje COR; e) partnerstvo sa međunarodnim finansijskim institucijama i privatnim sektorom; f) učešće mladih; i g) preventivni pristup.

UNCT će nastaviti da jača svoj rad u oblasti **orođjavanja** kroz tematsku grupu za rodnu ravnopravnost, koja je sada odvojena od grupe za ljudska prava. To će omogućiti da se oba ova ključna principa strateški ugrađuju u sve programe i operacije. Nadalje, rad na jačanju unutrašnje organizacione strukture UN Crne Gore će se nastaviti u još dvije oblasti: **Prevenција seksualne eksploatacije i zlostavljanja i Inkluzija invaliditeta**. Svaka od ovih oblasti ima prateći Akcioni plan kao okvir za efikasni i djelotvorni među-agencijski rad. UNCT će takođe nastaviti da koordinira svoju **podršku izbjeglicama iz Ukrajine** i da pruža pomoć nacionalnim vlastima kroz radnu grupu UN za ukrajinsku krizu.

Na operativnom nivou, UNCT će strateškije koristiti moć UN da okuplja, i na nacionalnom

i na lokalnom nivou, što će kombinovati sa inovativnim rješenjima za finansiranje. Novo-osnovani **Fond za ubrzani razvoj** obezbijediće mogućnosti da se naprave transformacijske promjene kroz zajedničke programe i strateški će se usmjeriti na ključne razvojne izazove u Crnoj Gori. Kancelarija Rezidentnog koordinatora radiće na uspostavljanju i operacionalizaciji strukture za koordinaciju - Upravnog odbora fonda, a Kancelarija Rezidentnog koordinatora će imati funkciju sekretarijata.

Kroz zajedničku podršku **Nacionalnom Savjetu za održivi razvoj**, UNCT će zajedno uticati na nacionalne politike i strategije sa ciljem postizanja ciljnih vrijednosti COR. Dalja podrška biće pružena Nacionalnoj kancelariji za održivi razvoj u operacionalizaciji platforme za predstavljanje rezultatima u postizanju COR i u daljem jačanju nacionalnih kapaciteta za prikupljanje podataka. Strateška podrška nacionalnom Zavodu za statistiku biće identifikovana i pružena kroz rad Radne grupe za monitoring, evaluaciju i učenje/COR politiku.

UNCT će takođe podržati Crnu Goru u poboljšanju razvojne koordinacije kroz uspostavljanje **mehanizma za koordinaciju razvoja na nacionalnom nivou** sa ciljem ubrzanja realizacije Agende 2030. Na osnovu Analiza finansiranja COR koje su mapirale sredstva opredjeljena iz državnog budžeta za COR, izvršiće se dalje analize koje će se fokusirati na konkretne sektore i davanje preporuka za poboljšano upravljanje javnim finansijama.

I na kraju, UN će koristiti svoje znanje i stručnost da bi pomogle **dijalog o politički stabilnom i kohezivnijem društvu** koji će se fokusirati na inkluzivni ekonomski i socijalni razvoj. Kancelarija Rezidentnog koordinatora koordinisaće izradu analitičkih dokumenata, uključujući tu i redovne tematske izvještaje koji će prikupiti kolektivno znanje UNCT i obezbijediti dublje analize i preporuke o izabranim razvojnim izazovima.

Programski fokus u tri ključna strateška prioriteta

STRATEŠKI PRIORITET 1: INKLUZIVAN EKONOMSKI RAZVOJ I ODRŽIVOST ŽIVOTNE SREDINE

- » Dalja podrška Nacionalnom savjetu za održivi razvoj i njegovim radnim grupama u radu na ubrzanom održivom razvoju zemlje i implementaciji Agende 2030.
- » Izrada nacionalne mape puta za pravednu tranziciju i pomoć u dijalogu za pravednu tranziciju
- » Tehnička ekspertiza za finalizaciju izrade Nacionalnog plana adaptacije
- » Dalja podrška za integrisano upravljanje rizikom od poplava na nacionalnom, bilateralnom i regionalnom nivou.
- » Izgradnja kapaciteta za mitigaciju, adaptaciju i finansiranje u oblasti klimatskih promjena
- » Prikupljanje podataka za izradu Inventara gasova sa efektom staklene bašte (GHG), kao i emisija GHG i klimatskih projekcija.
- » Ugrađivanje biodiverziteta u sektorske politike i strategije
- » Održivo upravljanje prirodnim resursima, očuvanje i razvoj kulturnog i prirodnog nasljeđa Crne Gore kroz nove dokumente javnih politika
- » Podrška rastu privatnog sektora kroz izradu Nacionalne strategije za MSP, umrežavanje lokalne infrastrukture institucija koje podržavaju razvoj MSP.

STRATEŠKI PRIORITET 2: RAZVOJ LJUDSKOG KAPITALA, SMANJENJE RANJIVOSTI I SOCIJALNA INKLUZIJA

- » Ekspertska podrška za razvoj ključnih strategija za socijalnu zaštitu, uključujući Strategiju za socijalnu zaštitu, Strategiju za deinstitucionalizaciju (odraslih i starih), i Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti
- » Ekspertska podrška i izgradnja kapaciteta u reformi ukupnog novog pravnog okvira za procjenu invaliditeta u skladu sa Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom
- » Nastaviti jačanje institucionalnog okvira za sprečavanje i zaštitu djece od svih oblika nasilja i eksploatacije
- » Nastaviti sa aktivnostima na daljem razvoju Informacionog sistema za socijalno staranje, radi djelotvornog obezbjeđivanja socijalnih davanja, socijalnih servisa i podataka za izvještavanje, monitoring i izradu politika.
- » Nastaviti sa implementacijom servisa - kao što su pristup po mjeri čovjeka koji se fokusira na aktivaciju mladih i korisnika socijalne zaštite i njihovo uključivanje na tržište rada
- » Povećati kapacitet vlasti da omogući osobama kojima se bavi UNHCR da imaju nesmetani pristup teritoriji, pravnom statusu i pravima i servisima u skladu sa zakonom koji uređuje međunarodnu i privremenu zaštitu stranaca.
- » Nastaviti sa pružanjem podrške vlastima, u skladu sa potrebama, u daljem poboljšanju reagovanja na migracije i boljem upravljanju migracijama i mješovitim migracijskim tokovima.
- » Pokrenuti izradu sveobuhvatne Strategije reforme obrazovanja za period do 2030. godine koja će upravljati reformom obrazovanja do 2030. godine, uključujući i obaveze izražene na Samitu za transformaciju obrazovanja.
- » Proširiti programe za razvoj u ranom djetinjstvu i zdravlje, uključujući kvalitetnu njegu poslije porođaja, vakcinaciju, poboljšani pristup osnovnim zdravstvenim uslugama, dijagnostici i lijekovima.
- » Nastaviti sa stavljanjem fokusa na osobe koje su u riziku da budu izostavljene (kao što su Romi i Egipćani), kroz sve prioritete intervencije.

Foto: UNDP Crna Gora

**STRATEŠKI PRIORITET 3:
SOCIJALNA KOHEZIJA,
UPRAVLJANJE USMJERENO NA LJUDE,
VLADAVINA PRAVA I LJUDSKA PRAVA**

- » Podrška za transparentno i odgovorno upravljanje na lokalnom i nacionalnom nivou
- » Jačanje javnih finansija, uključujući okvir za budžetiranje koje će biti programsko, rodno-inkluzivno i inkluzivno sa aspekta invaliditeta i dječjih prava
- » Podržati Crnu Goru u jačanju socijalne kohezije, dijalogu, rješavanju i prevenciji govora mržnje i podržati rješavanje pitanja tranzicione pravde
- » Tehnička podrška državnim institucijama i civilnom društvu u aktivnostima sa mehanizmima UN za ljudska prava i pomoć i zagovaranje za bolju implementaciju preporuka tih mehanizama
- » Saradnja i podrška ključnim nosiocima odgovornosti (Vlada, Skupština, Kancelarija ombudsmana, pravosuđe) i nosiocima prava (civilno društvo, univerziteti) - sa fokusom na dječja prava, prava osoba s invaliditetom i zadržavanje građanskog prostora
- » Podrška Savjetu za prava djeteta kao stručnom tijelu za poboljšano praćenje dječjih prava
- » Tehnička podrška za ključne nacрте zakona, uključujući u oblastima borbe protiv diskriminacije
- » Podrška digitalizaciji i interoperabilnosti podataka kroz sve sektore
- » Podrška vlastima da poboljšaju reagovanje na krizu izazvanu invazijom na Ukrajinu i implementaciju aktivnosti predviđene Strategijom o migracijama, odnosno Akcionim planom za period 2023-2024.
- » Besplatna pravna pomoć preostalim izbjeglicama iz bivše Jugoslavije da steknu stabilni pravni status u Crnoj Gori
- » Podrška jačanju sistema azila i obezbjeđivanju bolje zaštite apatrida
- » Implementacija Strategije za integrisano upravljanje granicama i Akcionog plana za Šengen u oblastima granične sigurnosti, identifikacije migranata i registracije i upravljanja informacijama
- » Dalje intervencije u oblastima borbe protiv korupcije, borbe protiv trgovine ljudima, nezakonite trgovine kulturnim dobrima.

Foto: Marko Ilić/UN Crna Gora

Skraćenice:

- CCA - Common Country Analysis / Analiza stanja u zemlji
- CF - United Nations Sustainable Development Cooperation Framework / Okvir saradnje Ujedinjenih nacija za održivi razvoj
- COR - Ciljevi održivog razvoja
- GHG - Greenhouse gas/gasovi sa efektom staklene bašte
- ILO - Međunarodna organizacija rada
- LNOB - Leave no one behind/Ne izostaviti nikoga
- MERT - Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma
- MEPPU - Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma
- MRSS - Ministarstvo rada i socijalnog staranja
- MSP - Mala i srednja preduzeća
- NSOR - Nacionalni savjet za održivi razvoj
- PSEA - Prevention of Sexual Exploitation and Abuse / Prevencija seksualne eksploatacije i zlostavljanja
- SOP - Standardne operativne procedure
- STEM - Science, technology, engineering, and mathematics / nauka, tehnologije, inženjerstvo, matematika
- UNCT - UN Country Team/ Tim UN-a u zemlji
- UNDAF - United Nations Development Assistance Framework/Integrirani program UN za Crnu Goru
- VNR - Voluntary National Review/Dobrovoljni nacionalni pregled
- WHO - Svjetska zdravstvena organizacija

Izvještaj tima UN o rezultatima u 2022. godini

CRNA GORA